

מהדורת לאנדא

ספר חסד לאברהם המבואר

חידושי תורה על המועדים ועל תנ"ך ומאמרי חז"ל

זה ספר כתבי קודש אשר יצא מפי אותו צדיק. איש חי ורב פעלים. דולה מבארות עמודים דברים נחמדים ויקרים. בו יראו מבקשי ה' וגילה מצפונות לישרים. רוממות אל ויראתו יחד היה בק' מצומדים. הדרת כבו"ד ותפארת עוזו זרח על אנשי בריתו ולנכוחים. משניות עוזו עליו הופיע וברוחו פי שנים. יש שכר לצדקתו וזכותו יעמוד עד עמוד הכהן לאורים. ה"ה כבו"ד אדמו"ר הרהצ"ק בוצ"ק חו"פ ע"ה פאר הדור והדרו בנן של קדושים

בקש"ת מו"ה אברהם ישכר בער הכהן זצוקלה"ה.

אשר היה ממלא מקום אביו הרב הגאון הצה"ק וכו'

מו"ה שלמה הכהן זצלה"ה אבד"ק רדאמסק בעהמח"ס תפארת שלמה.

מהדורה חדשה ומפוארת, מאירת עינים, מוגהת בהגהה מדויקת ומתוקנת, נוספו אלפי מראי מקומות וצייונים, נפתחו ראשי תיבות וקיצורים, הקטעים חולקו לפסקאות קצרות, נוספו סימני פיסוק וניקוד, בתוספת כותרות משנה, והערות ביאור עם צייונים והשוואות לדבריו

תשפ"ו לפ"ק

הסד לאברהם המבואר

להרה"ק רבי אברהם ישכר מראדמסק זי"ע"א

יוצא לאור על ידי מוסדות אביר יעקב נהריה
מכון אור לישראל ירושלים
בראשות הרב שלמה אביהצירא שליט"א

עורך ראשי

הרב מנחם מנדל פומרניץ

מבקר אחראי

הרב אהרן פישר

עורך אחראי

הרב זושא בן ציון דינקלס

עורכים ומבקרים

הרב מרדכי פיק
הרב נתנאל וולנר
הרב צבי ישראל כהן
הרב משה מנחם פישר
הרב אברהם מרדכי קוק

עימוד

הרב שמואל סאמט

פרקי תולדות

הרב צדוק רוזנשטריך

נסדר ע"י ממלכת התורה "עוז והדר"
בנשיאות הגאון הצדיק רבי יהושע לייפער שליט"א
אבדק"ק "באר משה" מאנסי

הפצה והזמנות: 'היכלי תורה'

באירופה:

tel. 44-191-430-0333
fax. 44-191-430-0555

באר"ב:

tel. (718) 437-0054
fax. (718) 437-3514

בארץ ישראל:

טל'. 02-9924603
פקס. 03-5435884

כל הזכויות שמורות

לישיבת אביר יעקב

אור מאיר שמחה נהריה

רח' אביר יעקב 27

נהריה

הואיל ומושקע במהדורה זו הון רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ דין תורה ולהבדיל ע"פ הזכויות בכל המדינות, אנו אוסרים בכל תוקף כל הדפסה צילום והעתקה כולל העתקה חלקית או אחסנה במחשב או מאגר כל שהוא כל חלק מהספר, וכן אין לעשות כל שימוש מסחרי בחומר הנדפס ובהוספות. הספר נמכר רק על מנת שלא יעשה בו שימוש שלא כדין. ושארית ישראל לא יעשו עולה.

נדפס בארץ ישראל

על נייר חו"ל

שאין בו חשש חילול שבת

Printed in E. Israel

הארות והערות יתקבלו בברכה

מכון אור לישראל

רח' יוסף חכמי 30 ירושלים

פקס: 03-5423180

פְּרִשְׁת שְׁמוֹת

תכלית שיעבוד מצרים לקרב ישראל לתשובה

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ב פ 6). רָאשֵׁי תַבְתּוֹ וְשִׁי"ב. הֵינּוּ כִּי בִיאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם הֵיטָה שָׁעַל יָדֵי זֶה יִהְיוּ זֹכִינִן לְתַשׁוּבָה מְעוֹמְקָא דְלִבָּא^א, וְכִמְבָּאָר בְּזֹהַר הַקְדוּשׁ (שְׁלֹמֹה מו). 'וּפְרָעָה הַקְרִיב' (לֶהֱטֵן י ד) דְּקָרִיב לֹוֹן לְתַשׁוּבָה. הַבָּאִים מִצְרִימָה אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ, סוֹפֵי תַבּוֹת מְתַשׁוּבִים^ה. וְהֵנָּה מְתַשׁוּבָה הָיוּ זֹכִינִן כִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עָלִין וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָפְקִין.

תשובת ישראל מכח יעקב אבינו

גַּם אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ סוֹפֵי תַבּוֹת תַשׁוּבִים, כִּי עָקַר הַתַּשׁוּבָה הָיָא מִכַּחוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. וְזֶה הֶרְמֵז אֵת יַעֲקֹב, כִּי הַתַּשׁוּבָה הָיָא עִם יַעֲקֹב

רמז 'שלום שלום לרחוק ולקרב'

וְהֵנָּה זֶה הֶרְמֵז גַּם כֵּן בַּפְסוּק (ישעיה נז יט) 'שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרָחוֹק וּלְקָרוֹב', וְכִימְבָאָר בַּמִּדְרָשׁ (נמדרש"ר ד ט ז) כִּי הַכְּנָנָה עַל בְּעַל תַּשׁוּבָה, שְׁמַתְחֵלָה הָיָה רָחוֹק וְנִתְקַרְבִּי. וְהֵנָּה הַסּוֹפֵי תַבּוֹת מִן 'שְׁלוֹם לְרָחוֹק וּלְקָרוֹב' הֵמָּה הַסּוֹפֵי תַבּוֹת מִן הָאֲבוֹת,

ביאורי החסידות

יצחק ואת יעקב, וברש"י: 'את אברהם', עם אברהם, ע"כ. ויתפרש הכתוב כאן 'את יעקב' כמו 'עם יעקב', שהשי"ת מקבל את תשובת ישראל עם ומכוחו של יעקב. ה. שקודם נאמר שם 'בריתי יעקב', ורק לאחר מכן נזכרו יצחק ואברהם, אף שראוי היה לאחר את יעקב שהיה בנם של אברהם ויצחק. ו. השי"ת אומר 'שלום' לבעל תשובה שהיה בתחילה 'רחוק' ממנו מחמת חטאיו, עד ששב בתשובה ומחמתה נעשה 'קרב' להשי"ת.

ציוני החסידות

ובמדרש (שמו"ר כא ט): מהו 'ופרעה הקריב', אלא ש'הקריב' את ישראל לתשובה שעשו. א"ר ברכיה, יפה היתה הקרבת פרעה לישראל ממאה צומות ותפלות. למה, שכיון שרדפו אחריהם וראו אותן, נתייראו מאד ותלו עיניהם למרום ועשו תשובה והתפללו.

ובן והנה זכירת יעקב כתיב בראשונה. ראה ברש"י: זוכרתי את בריתי יעקוב, למה נמנו אבות אחרונים, לומר כדאי הוא יעקב הקטן לכך, ואם אינו כדאי הרי יצחק עמו, ואם אינו כדאי, הרי אברהם עמו, שהוא כדאי.

ובן ומבואר במדרש. זה לשונו: הקב"ה הוא מקרב את הרחוקים וסמך לרחוקים כקרובים, ולא עוד אלא שמקדים שלום לרחוקים מן הקרובים, שנאמר 'שלום שלום לרחוק ולקרב'.

וראה עוד בגמרא (נעמק לז): אמר רבי יוחנן, כל הנביאים כולן לא נתבאו אלא לבעלי תשובה, אבל צדיקים גמורים עין

א. תכלית שיעבוד וגלות מצרים היתה כדי שישראל ישוב בתשובה שלימה מעומק לבם. ב. קודם קריעת הים נאמר 'ופרעה הקריב' וביארו שהכוונה שקירב את לבם של ישראל להשי"ת ועוררם לשוב בתשובה. ג. ע"י ידי התשובה זכו ישראל לכך שבאו למצרים כשהם 'בני ישראל' ויצאו ונגאלו משם כשהם 'בני ישראל' ולא נטמעו בין המצריים. ד. 'את' משמעו 'עם', כמו שנאמר (לֶהֱטֵן ז טז) 'ויזכור אלהים את בריתו את אברהם את

ואן כמבואר בזהר הקדוש. בזהר: 'ופרעה הקריב', רבי יוסי אמר, הא אתמר דקריב לון לתשובה. 'ופרעה הקריב' וכו', כמה דאוקימנא, מתל ליונה עם הנץ וכו', כך ישראל הו' קריבין לימא, והו' חמאן לימא קמייהו, אזיל וסעיר וגלגלוהי זקפין לעילא, הו' דחילין. זקפו עיניהו וחמו לפרעה ולמשיירייתיה, ואבני גירין ובלסטרין, כדן 'וייראו מאד'. מה עבדו, 'ויצעקו בני ישראל'. מאן גרים האי דקריבו ישראל לגבי אבהון דלעילא, פרעה. הדא הוא דכתיב 'ופרעה הקריב' והא אתמר [הרי נתבאר שקירב אותם לתשובה. 'ופרעה הקריב' וכו', כמו שפרשנו, משל ליונה עם הנץ וכו', כך ישראל היו מתקרבים לים, והיו רואים את הים לפניהם הולך וסוער וגליו עולים למעלה, היו פוחדים. זקפו עיניהם וראו את פרעה ומרכבותיו, ואבנים, חצים ובלסטרות, ואז 'וייראו מאד'. מה עשו, 'ויצעקו בני ישראל'. מי גרם את זה שקרבו ישראל לאביהם של מעלה, פרעה. זהו שכתוב 'ופרעה הקריב', והרי זה נתבאר].

הֵינִי הָאֲבוֹת'. וְזֶה גַם כֵּן 'וּבְמַחְלוֹת עֶפְרָי', כִּי הִנֵּה כְּתִיב (ויקרא כו מו) 'אֲזַי יִפְנֶע לְבָבְכֶם הָעָרֶל וְאֲזַי יִרְצוּ אֶת עֲוֹנֵם', נִמְצָא כִּי עַל יְדֵי הַכְּנָעָה זֹכָה אָדָם לְמַחְלוֹת עֲוֹנוֹת¹, וְזֶה 'בְּמַחְלוֹת', הֵינִי מַחְלוֹת עֲוֹנוֹת, זֶה עַל יְדֵי בְּחִינַת 'עֶפְרָי', הֵינִי הַכְּנָעָה². וְאָמַר הַפְּתוּב, כִּי הָאִיף אָדָם זֹכָה לְזֶה שֶׁיְהִיָּה לוֹ בְּחִינַת עֲנוּה, זֶה 'מִפְּנֵי פֶחַד ה'' וְגו', כִּי 'עֶקֶב עֲנוּה יֵרָאֵת ה'' (משלי כג ד)."

עיקר הכנעת היצר הרע בהכנעה וענוה

וְהַגִּיד, וְיִפְרָעָה הוּא נָחַשׁ הוּא הַיֵּצֶר הָרָע, וְהוּא הִיָּה רֹאשׁ וְיִוָּלְקֶלֶפֶת מִצָּרִים, וְיִוָּכִי 'פְּרָעָה' הוּא אוֹתִיּוֹת 'הָעֶרְף', וְהֶרְמָזוּ עַל קֶשֶׁה עֶרְף³. וְהִנֵּה כְּתִיב (תהלים קג יד) 'כִּי הוּא יָדַע יִצְרָנוּ זְכוּר כִּי עֶפְרָי

הֵינִי אֲבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב, וְהֶרְמָזוּ כִּי הַתְּשׁוּבָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא עַל יְדֵי זְכוּתָם וְכֻחָם.

רמז בכתוב על התעוררות התשובה מהאבות

וְזֶה הֶרְמָזוּ 'וּבָאוּ בְּמַעֲרוֹת צָרִים וּבְמַחְלוֹת עֶפְרָי מִפְּנֵי פֶחַד ה'' וּמִהֲדָר גָּאוֹנוֹ' (ישעיה נ יט), וְהִנֵּה הַפְּסוּק הוּא קֶשֶׁה הַהֲבֵנָה, דְּאֵנָּה מִפְּנֵי אֲבָרָה' (תהלים קלט ו) ¹, גַּם דִּהָא אָדָם צָרִיף לְקָרֵב עֲצָמוֹ אֶל הַיָּרָאָה וְלֹא לְבָרַח². רַק הַפְּתוּב מְגַלֵּה לָנוּ הַשְּׂבִיחַ מִן הָאֲבוֹת הַקְּדוּשִׁים, כִּי עַל יָדָם זֹכָה הָאָדָם לְהַתְּעוֹרֵר הַתְּשׁוּבָה. וְזֶה 'וּבָאוּ בְּמַעֲרוֹת צָרִים', 'בְּמַעֲרוֹת' לְשׁוֹן הַתְּעוֹרֵר, 'צָרִים' הֵמָּה הָאֲבוֹת, כְּמוֹ 'הִבִּיטוּ אֶל צוּר חֲצִבְתָּם' (ישעיה נא ב) ³. וְהִנֵּה 'בְּמַעֲרוֹת' בְּגִימַטְרִיא 'תְּשׁוּבָה' עִם הָאוֹתִיּוֹת, וְהֶרְמָזוּ כִּי הַתְּעוֹרֵר הַתְּשׁוּבָה הוּא עַל יְדֵי 'צָרִים',

ביאורי החסידות

אברהם הוא הצור אשר נחצבתם ממנו, ו'הביטו' בו לראות מה נעשה עמו. 'ואל שרה', רצה לומר שרה היא נקב הבור וגו', כי היא ילדה אתכם. י. ויתפרש הכתוב כי 'מערות' – התעוררות התשובה – היא מכוח האבות הנקראים 'צורים'. יא. 'ע'י ש'יכנע לבבם' ממילא יזכו לכך ש'ירצו את עוונם'. יב. 'האדם זוכה ל'מחילות' וכפרת עוונותיו, על ידי שמחשיב עצמו כ'עפר', בהכנעה וענוה. יג. 'ע'ל ידי 'יראת ה'' האדם זוכה שתהיה בו 'ענוה'. יד. 'פרעה' אותיות 'הערף' ומרמז לקשיות עורף של הרשעים החוטאים ואינם עושים את רצון השי"ת.

ציוני החסידות

וכמובא בשער הפסוקים (פר' שמות) שהקליפות נקראות 'מצרים', וכן בספר גירושין לרמ"ק (א"ת פ"ד) כתב: שמצרים הם סוד הקליפות, ע"כ. ואיתא בזהר (ויל' ק"ז): אין לך אומה מזוהמת בכל טומאה כמו המצרים, דכתיב בהו (יחזקאל כג כ) 'אשר בשר חמורים בשרם וגו', שהם חשודים וכו', והם באים מחם, שעשה מה שעשה לאביו, וקלל אותו ולכנען בנו, וכי לא היה להקדוש ברוך הוא מלאך או שליח לשגר לעשות נקמה במצרים, כמו שעשה באשור וכו', כל שכן המצרים שהם מזוהמים יותר מכל אומה, ואמר אני ולא מלאך, אלא אמר רבי יהודה וכו', אמר הקדוש ברוך הוא, אומה זו של מצרים מזוהמת ומטונפת, ואין ראוי לשגר מלאך ולא שרף, דבר קדוש בין רשעים ארורים מטונפים, אלא אני עושה מה שאין יכול לעשות מלאך ולא שרף ולא שליח, שאני אומר ממקום קדושת ייחא כן, ומיד נעשה, ע"כ. וראה בבאר מים חיים (פר' ק"ן): ידוע מצרים מקור הטומאה, 'ערות הארץ', ופחותה מכל חוץ לארץ, ע"כ. ועוד שם (פר' אחי מות): מצרים הוא מקור כל הטומאות וקליפות החיצוניים, 'ערות הארץ'. וזו כִּי 'פְּרָעָה' הוּא אוֹתִיּוֹת 'הָעֶרְף'. בספר הליקוטים (פר' וישע): פְּרָעָה הוּא סוּד הַבִּינָה מִמֶּשׁ, דִּאֲתַפְרַע מִינָה כָּל רוּחַ וְכָל נְהוּרִין, שְׁפָרַעָה הוּא עוֹרֵף הַבִּינָה, וְיוֹסֵף הִיָּה בְּגִרוֹן הַבִּינָה, כְּמַצֵּר בַּפְּנִים שֶׁל בֵּינָה דְנוֹקְבָא דְעִירָא אֲנַפִּין.

ז. בַּמִּצְוֹת דוּד: 'אָנָּה', אִיהַּ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֵלֶיךָ אֵלֶיךָ לְהִסְתַּר מִכֶּסֶף וְאָנָּה אֲבָרַח מִמֶּךָ, ע"כ. כְּלוּמַר, וְדֹאֵי שְׁלֹא נִיתֵן לְהִסְתַּר מִפְּנֵי הַשִּׁי"ת, וְמֵהוּ שְׁנֵאמַר שִׁיתַּחֲבֹאוּ בְּמַחְלוֹת עֶפְרָי מִדִּינוֹ שֶׁל הַשִּׁי"ת. ח. תְּכַלִּית יֵרָאֵת ה'' הִיא לְקָרֵב אֶת הָאָדָם לְבוֹרָאוֹ, וְלֹא לְהִרְחִיקוֹ מִמֶּנּוּ. ט. לְשׁוֹן הַכְּתוּב: 'הִבִּיטוּ אֶל צוּר חֲצִבְתָּם וְאֵל מִקְבַּת בּוֹר נִוְקָרְתָם, הִבִּיטוּ אֶל אֲבָרָהָם אֲבִיכֶם וְאֵל שֶׁרָה תַּחֲלוּלְכֶם' וגו'. וּבַמִּצְוֹת דוּד: 'אֵל צוּר', אֵל הַסֵּלַע אֲשֶׁר נַחֲצַבְתֶּם מִמֶּנּוּ. 'וְאֵל מִקְבַּת', אֵל נֶקֶב הַבּוֹר אֲשֶׁר יִצְאָתָם מִנִּקְרָה. 'הִבִּיטוּ אֶל אֲבָרָהָם', בּוֹה יִרְשֵׁה הַמִּקְרָא שֶׁלִּפְנֵי וְרָצָה לִוְמֵר

לֹא רִאֲתָה אֱלֹהִים זֹלַתְךָ' (ישעיה סג ג). וּפְלִיגָא דְרַבִּי אֲבָהוּ, דִּאֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ, מָקוֹם שֶׁבְּעָלִי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִין, צִדִּיקִים גְּמוּרִים אֵינֶם עוֹמְדִין, שְׁנֵאמַר 'שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרוּחֹךָ וְלִקְרוֹב', 'לְרוּחֹךָ' בְּרִישָׁא וְהִדֵּר 'לְקְרוֹב'. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לֵךְ, מֵאֵי 'רוּחֹךָ', שֶׁהִיָּה 'רוּחֹךָ' מִדְּבַר עֲבִירָה מְעִיקְרָא, וּמֵאֵי 'קְרוֹב', שֶׁהִיָּה 'קְרוֹב' לְדַבֵּר עֲבִירָה וְנִתְרַחַק מִמֶּנּוּ הַשְּׂתָא. וּבְרַש"י: 'רוּחֹךָ', שֶׁהִיָּה רִחוּק כָּל יָמָיו מִן הָעֲבִירָה, דִּהֵינּוּ צִדִּיק מְעִיקְרוֹ.

וְרִאֲהָ עוֹד בַּסְּפָרִי (נשא מ"ג): גְּדוּל הַשְּׁלוֹם שְׁנִיתֵן לְעוֹשֵׁי תְּשׁוּבָה, שְׁנֵאמַר 'בוֹרָא נִיב שְׁפָתַי שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרוּחֹךָ וְלִקְרוֹב'. וְזוֹ פְּרָעָה הוּא נָחַשׁ הוּא הַיֵּצֶר הָרָע. רִאֲהָ בְּשִׁפְתֵי כֹחַ (שְׁמוֹת ד"ה עוֹד וְעַמָּה הִנֵּה נִעְקָם): וְלֹזָה הִיָּה הַגְּלוּת בְּמִצְרַיִם תַּחַת יַד פְּרָעָה שֶׁהוּא מְשׁוֹרֵשׁ שֶׁל קִין, וְכֵן 'פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם' גִּימַטְרִיא 'מְזוּרְעוֹ שֶׁל קִין הוּא', שֶׁהוּא מְשׁוֹרֵשׁ הַנַּחֲשׁ. וְכֵן פְּרָעָה גִימַטְרִיא נָחַשׁ עִם שְׁלוֹשׁ אוֹתִיּוֹת.

וְרִאֲהָ עוֹד בְּנוֹעַם אֱלִימֶלֶךְ (פר' וישע): כִּי פְּרָעָה אוֹתִיּוֹת הָעֶרְף רִמְזוּ לְעוֹלָם הַזֶּה לְעִנְיָנֵי גְשָׁמִיּוֹת, ע"כ. וְעוֹד כָּתַב (פֶּרַעַם נִשְׁלָח): הִנֵּה פְּרָעָה הַנִּקְרָא יֵצֶר הָרָע שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת הָעֶרְף שֶׁמִּקְשָׁה עֲרָפוֹ שֶׁל אָדָם.

וְזוֹ לְקַלִּיפַת מִצְרַיִם. אֲרִץ מִצְרַיִם נִקְרָאֵת 'עֲרוֹת הָאָרֶץ' (נִמְלָשִׁית מִן ט), כִּיּוֹן שֶׁהִיא מְקוֹר כָּל הַטּוֹמְאוֹת וְקַלִּיפּוֹת הַחִיצוֹנִים,

וְהָיָה אַבְרָהָם הָיָה רֹאשׁ הַמֶּאֱמָנִים בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְיִזְכָּר בְּמִדְרָשׁ (שְׁמוֹת כג ט) 'תְּשׁוּרֵי מְרֹאשׁ אֲמָנָה' (שִׁישׁ טז ד ט), 'מְרֹאשׁ אֲמָנָה' זֶה אַבְרָהָם כִּי.

רמז 'שאל יעקב בעזור'

וְהָיָה שִׁיבִי נֹטְרִיקוֹן 'שָׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ' (תהלים קמו ט), דְּהִנֵּה הַתְּשׁוּבָה הִיא עַל פִּי ה' יִתְבָּרַךְ הוּא 'בְּעֶזְרוֹ' מִחֲמַת זְכוּתוֹ שֶׁל 'יַעֲקֹב' כִּי.

בזכות יוסף נשמרו כל ישראל מעריות במצרים

או יאמר ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה. וא"ו מוסיף על ענין ראשון יי,

ביאורי החסידות

ויתבונן, 'להימן' ויגיע לידי אמונה, 'האזרח' שזכות אברהם אבינו ע"ה מסייע לו לשוב אל השי"ת. כא. אברהם היה 'ראש אמנה' כלומר 'ראש' וראשון בעולם ל'אמנה' - האמונה בהשי"ת. כב. שנתבאר לעיל שראשי תיבות 'שמות בני ישראל' הוא שי"ב. כג. השי"ת 'בעזור' של בעל התשובה ומקבל את תשובתו בזכות 'יעקב' אבינו. כד. נאמר 'אלה' בוא"ו החיבור, להורות שהאמור כאן שייך וקשור לאמור קודם לכן בסוף פרשת ויחי.

ציוני החסידות

מצרים, מצ"ר ים, ושם היה מעכב הטפה, היורד לחוט השדרה, ויורד משם השפע לזעיר אנפין הנקרא ישראל, ופרעה עיכב השפע ההוא, והיינו משועבדים תחת ידו, בהיות כי אחיזתו בב' אותיות מ"י דאלה"ם, וזה בעורף.

ויו"כ 'העפר' הוא אותיות 'פרעה'. ראה רבינו בחיי (נלאשט מ"ט טו): ידוע כי פרעה ועמו רשעים, מאמינים הקדמות, כופרים בידיעה ובהשגחה ובחידוש, והיתה דעתם בכל המעשים הנעשים בשפלים שכולם מסורים למקרים ותחת ממשלת כוכבי לכת המנהיגים את העולם, ומתוך שהיה נמשך אחר הטבע והחומר ויסוד העפר כנרמז בשמו, הראו לו מן השמים שתי חלומות אלו מתוך שני היסודות הכבדים שהם המים והעפר, שבע פרות עולות מיסוד המים, ושבע שבלים צומחות מיסוד העפר.

ובש"ח (פר' שמות תורה אור ג): ופרעה נקרא נחש 'התנין הגדול' (יוסףל כט ג), ונחש עפר לחמו, וכן אותיות 'פרעה' 'העפר'.

ויו"ש נקרא 'אזרח'. בגמרא (כ"ג טו ב): אמר רב, 'איתן האזרחי' זה הוא אברהם, כתיב הכא (תהלים פט ב) 'איתן האזרחי', וכתיב התם (ישעיה מ"ג ג) 'מי העיר ממזרח צדק'.

ויו"כ כמבואר במדרש. זה לשונו: לא זכו ישראל לומר שירה על הים אלא בזכות אמנה, שנאמר (לסל ד ל"ג) 'ויאמן העם', וכתיב (ס"ד י"ג) 'ויאמינו בה'', א"ר יצחק, היו רואין כל

אותן נסים שנעשו להם ולא היה להם להאמין, אלא א"ר שמעון בר אבא, בשביל האמנה שהאמין אברהם להקב"ה, שנאמר (נלאשט טו ו) 'והאמין בה'', ממנה זכו ישראל לומר שירה על הים, שנאמר (לסל טו ב) 'אז ישיר משה', הוי 'תשורי מראש אמנה'.

אנחנו, והנה זאת העצה להכניע את היצר הרע, אם האדם הוא אצלו בחינת 'עפר' יי, וזה הרמז ויו"כ 'העפר' הוא אותיות 'פרעה', פי להכניע את פרעה הינו הקשה ע"ף, זה מחמת בחינת עפר.

רמז לענייני תשובה בכתובים

וזה הרמז בתהלים פ"ח (ב) 'למנצח על מחלת לענות משפיל להימן האזרחי', 'לענות' הוא עונה ופשלות יי, ובזה זוכה 'על מחלת', הינו מחילת עונות. והנה התחזקות לתשובה הוא על ידי פי 'שפיל' בעיני השכל, ויהיה לו אמונה יי פי זכות אברהם אבינו ויו"ש נקרא 'אזרח' יי מסייע לו יי.

טו. האדם מכניע וכובש את יצרו אם מחשיב עצמו כ'עפר' בהכנעה וענוה. טז. 'לענות' מלשון עני שמשמעו עניו ושפל רוח. יז. כנרמז בחיבת 'משכיל'. יח. כנרמז בחיבת 'להימן'. יט. כנרמז בחיבת 'האזרח'. כ. ע"פ האדם להיות 'משכיל' ולהתבונן בכך שאברהם שנקרא 'אזרח' הוא המסייע לו לשוב בתשובה. ולפי"ז פירוש הפסוק, 'על מחלת' הרוצה לחזור בתשובה ושימחלו לו עוונותיו, 'לענות' יתנהג בענוה, 'משכיל' וישכיל

ובשער הפסוקים (פר' וישע): הנה הקליפות נאחזים בכל האחוריים דזעיר אנפין, האמנם יש בחינות פרטיים בקליפות, הנקראים ארץ מצרים, והיא בחי' הגרון שלהם, שהוא המצר היותר צר שבכל הגוף כנוכר. ומקום אחיזתם בקדושה, אינו בצד פנים של הגרון דקדושה, רק באחוריים הנקרא עורף. ולכן שם כל מלכי מצרים הוא פרעה, ואינו שם פרטי למלך אחד כנודע. והנה פרעה בגימטריא עורף עם הכולל. גם פרעה יש בו אותיות הערף, לרמז כי אחיזתו הוא בערף שבקדושה. ובע"ץ חיים (שער כו פ"ג): כבר ידעת כי ג' שרי מצרים והם שר המשקים ושר הטבחים ושר האופים הם בחינת אלקים שגרון, ופרעה מלכם הוא העורף, שמשם יניקתן.

ובשער הכוונות (דושי הפס"ב): ולהיות כי כל אותו הדור היו מבחי' הדעת, ונודע כי כשח"ו פוגמים למטה באיזו מדה וספירה עליונה, הנה הם גורמים הקליפות שיתאחזו ויקחו שפע מן המקור ההוא שנפגם. ולכן ירדו ישראל למצרים שהם סוד הקליפה היושבת באחוריים של דעת העליון, וכמ"ש אצלנו בענין מצרים שהוא מצר העליון שהוא הגרון ופרעה הוא העורף הקשה שבאחורי הדעת, והיו אותם הקליפות נאחזים ויונקים כל שפע הנמשך מן הדעת דזעיר אנפין, ולכן ישראל שבאותו הדור שהם מן הדעת, אלא שהיו בסוד הפגם שהיו בחינת הנצוצות קרי, לכן נשתעבדו לפרעה ולמצרים היונקים כל שפע הדעת, יען כי הם גרמו לכל זה. וכל ענין הגלות הזה של מצרים היה לצרף ולתקן בחינת נצוצות הקדושות ההם וכו'.

ובפרי עץ חיים (שער מג המלות פ"ו): דע, כי פרעה אחיזתו בעורף ולא בפנים, והיא באחור הגרון דאריך אנפין, ששם בכינה דאריך אנפין, הנקרא גרון, ושם סוד מקום צר, לכן נקרא

מִצְרֵימָה הוא מִלֵּ"ה, וְהַפְּנִיָּה כִּי הָיָה לָהֶם שְׁמִירַת הַיְסוּד, וְזֹאת הֵיטָה מַחֲמַת עֲצָמוֹת יוֹסֵף.

ישראל גברו על פרעה בזכות שמירת היסוד

וְכֵן הֶרְמָז בְּפָתוּב 'הֵנָּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' (פסוק ט)
סוֹפֵי תְּבוּת מִלֵּ"ה, וּמַחֲמַת זֶה 'רַב וְעֲצוּם
מִמֶּנּוּ' (סז), וְיִדְהֵנָּה פָּרַעַה הוּא אוֹתִיּוֹת פִּ"ה

וְהֵנָּה לְמַעַלָּה כְּתִיב (נִלְשָׁת נ כו) 'וַיָּמָת יוֹסֵף וְגו'
וַיֵּשֶׁם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וַיִּוְהֶנָּה מְבָאָר בְּזִהָר
הַקְדוּשׁ (וימי רננ:), כִּי מַחֲמַת שְׁעֲצָמוֹת יוֹסֵף הָיוּ
בְּמִצְרַיִם, עַל יְדֵי זֶה הָיוּ יְכוּלִין לְחַיּוֹת בְּגִלּוֹתֶיהָ.
וְהַפְּנִיָּה, וַיֹּאכִי מַחֲמַת זֶה הָיוּ יְכוּלִים לְהַיּוֹת
שְׁמוֹרִים מִעֲרִיּוֹת הַגֶּם כִּי שָׁם הָיָה עֲרֹת הָאָרֶץ י.
וַיִּוְהֵנָּה סוֹפֵי תְּבוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִיִּם

ביאורי החסידות

בטומאת מצרים. כו. אף שמצרים נקראת 'ערות הארץ' (נלשתי
מנ ט) והיא שורש הטומאה והערוה, בכל זאת ישראל היו

כה. כיון שיוסף נשאר 'בארון במצרים' אחר פטירתו ולא
קברוהו בארץ ישראל, בכך שמר על ישראל שלא יכשלו

צינוני החסידות

למצרים שהוא דבר והיפוכו אבי אבות הטומאה ערוות הארץ
שטופי זימה, ושם ניסה הקב"ה אותו באשת פוטיפר ועמד
בנסיון ולא פגם את אות ברית קודש, וזאת בלתי אפשרי היה
באיזה משאר האחים כי אולי לא יעמדו בנסיונם, ודוקא יוסף
הצדיק שהוא סוד צדיק שומר הברית הוא יכול לעמוד בנסיון
זה בשמירת הברית, והוא המשיך דבר זה למצרים שהתחיל
לתקן שם תיקון הברית מפגימת אדם הראשון. ומעשה אבות
סימן לבנים שבעקבותיו דרכו אחר כך בני ישראל בארץ מצרים
בגדירת הערוה שגדרו עצמם ועשו התיקון הזה בשלימות
בתיקון שמירת הברית והעלו כל הניצוצים עד שעשאו כמצולה
שאין בה דגים, וזולת יוסף שהמשיך זאת לא היה כח ביד בני
ישראל למשוך ולתקן זאת, רק על ידי המשכת יוסף הצדיק היו
יכולים אחר כך בני ישראל לתקן זאת עד שרשו, והיו יכולים
לעלות ממצרים והיה הגאולה על ידי יוסף על ידי שהתחיל
להמשיך דבר זה.

ויזו והנה סופי תיבות וכו'. ראה בבצל הטורים: 'ישראל
הבאים', ראשי תיבות וסופי תיבות מילה. 'את יעקב
איש', סופי תיבות שבת. לומר לך בשביל שבת (שמו"ה י טז)
ומילה (לקט טז להלן ו י) ששמו במצרים נגאלו.

ויזו דהנה פרעה הוא אותיות פ"ה ר"ע. ראה במגלה עמוקות
(פר' גל): ו'פרעה' נקרא 'פה רע', ע"כ. ובמאור
ושמש (ימז פסמ): הנה איתא בכתבי האר"י ז"ל שאחיזת פרעה
היה במיצר הגרון, ופרעה אותיות הערף שהיה לו אחיזה
בעורף, והוא כי כל החיצונים מגמתן לבלבל את ישראל
מעבודת השם כדי שתרד אליהם השפעת הקדושה הראויה
לידור על הכנסת ישראל, ופרעה היתה מגמתו לעשוק הקול
היוצא ממיצר הגרון לבא לבחינת דיבור, על ידי שיבלבלם
בשקרים ודומיהן כדי שישתעבדו תחת הסטרא אחרא על ידי
שלא ידברו הדיבור בקדושה. וזהו שאמרו בזוהר הקדוש
שבמצרים היה הדיבור בגלות שלא יכלו לדבר הדיבור בדחילו
ורחימו כראוי, ולזה נקרא פרעה אותיות 'פה רע' שכל מגמתו
היה להביא דיבור פיהם אל הרע שהוא הסטרא אחרא. וזה
שאמר משה 'כי כבד פה וכבד לשון אנכי' (להלן ד י), וְאִיךְ
ישמעני פרעה' (סז ו יט) שהרי הגאולה העיקרית הוא להוציא
הדיבור מהגלות שהוא עתה בהגלות, ואם כן איך ישמעני
פרעה שאוכל לגאלם על ידי דיבורי אליו מאחר שהדיבור הוא
בהגלות תחת ידו.

ויזו והנה מבואר בזוהר הקדוש. בזוהר: יוסף במיא אתרמי
ארונא דיליה, אמר קודשא בריך הוא, אי יוסף אסתלק
מהכא, גלותא לא אתקיים, אלא תהא קבורתיה באתר דלא
יסתאב, ויסבלון בני ישראל גלותא נ-יוסף במים הונח הארון
שלו, אמר הקדוש ברוך הוא, אם יוסף יסתלק מכאן, הגלות לא
תתקיים, אלא תהיה קבורתו במקום שלא יטמא, ויסבלו בני
ישראל את הגלות].

ויאז כי מחמת זה היו יכולים להיות שמורים מעריות. ראה
במדרש (ויק"ר גז ט): יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן
הערוה, ונגדרו ישראל בזכותו.

ובמאור ושמש (פר' ויגט): כי גדולים מעשי אלהינו בסבבו
סיכובים לבני אדם בפרט לישראל עם קדושו והכל
הוא לטובה אות מאתו יתברך שמו לבני ישראל, אך מחמת
טחוט עיניהם מראות שכל הסובבים הוא לטובה כי נראה כדבר
והיפוכו. וכשה' יתברך הוא מוציא מכח אל הפועל אז נראה
בעליל שתמיד עיני ה' לנו וה' דורש אותנו לטובה. והנה זאת
ידוע מספרים הקדושים שעיקר גלות מצרים היתה בשביל
להעלות הניצוצים הקדושים שנפלו ונבלעו בארץ מצרים שהוא
דבר והיפוכו במקום אבי אבות הטומאה שהמה שטופי זמה
מאד כידוע, והיה על ידי שאדם הראשון פירש מאשתו ק"ל
שנה ונבלע בארץ מצרים, ועיקר גלות מצרים היה להעלות אותם
הניצוצות למקום שרשם לקדושה עילאה ולעשות אותה כמצולה
שאין בה דגים היינו שלא להשאיר בה שום ניצוץ קדושה
במקום הטומאה, וכן עשו ואז נגאלו. והתיקון הלז לא היה יכול
להיות כל כך בשאר ארצות כמו בארץ מצרים כי היא קרויה
ערות הארץ והמה שטופי זמה, לכן שם היה יכול להיות תשובת
המשקל על ניצוצים הקדושים בזה שהיה גדורים מערוה. וזהו
שאמר חז"ל (ויק"ר גז ט) בזכות שלשה דברים נגאלו אבותינו
ממצרים ואחד מהם הוא שלא שינו את לשונם, והיינו שהיו
גדורים מערוה כי ברית הלשון מכון לברית המעור והיינו תיקון
אות ברית קודש, לכן הוכרחו דוקא לגלות מצרים לתקן את
אות ברית קודש, והוא תשובת המשקל באותו מקום השטופי
זימה שם יוכל להיות התיקון להעלות הניצוצות הקדושות
שנפלו באותן ק"ל שנה. ולא היה דבר נקל הוא זה לתקן דבר
זה עד שרשו, ולא היה באפשרי ביד בני ישראל להעלות כל
כך הניצוצים הקדושים, לכן היה הקב"ה מסבב סיכובים
במירות יוסף דוקא שהוא סוד צדיק שומר הברית ודוקא

גִּזְרַת יוֹסֵף^ל. הֵינּוּ שֶׁהָרָצוֹן מִפְּרַעַה הָיָה שְׁלֹא יִקְיֻמוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גִּזְרַת יוֹסֵף^ל, וַיִּוָּעַל פִּי הַמֶּבְאָר בַּמִּדְרָשׁ (תנ"י נשלח יט) 'לְגִזֹּר יָם סוּף לְגִזְרִים' (תהלים קלז ג), פְּרוּשׁ מַחֲמַת זֶה נִגְזֹר יָם סוּף מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מַחֲמַת שֶׁהָיָה נִגְזְרִים, שְׁמָלוֹ אֶת עֲצָמָן וְהָיָה נִשְׁמָרִין בִּיסוּד^ל. וְהָרָצוֹן מִפְּרַעַה הָיָה שְׁבָנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִקְיֻמוּ גִזְרַת יוֹסֵף, שְׁלֹא יִמּוּלוּ אֶת עֲצָמָם וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם שְׁמִירָה בִּיסוּד.

אחדות ישראל מחמת אחדות הש"ת שבהם

או יאמר ואֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה וְגו', וַיְהִי כָּל נֶפֶשׁ יִצְחָק יִרְדֵּה יַעֲקֹב וְגו', וַיֹּאמֶר אֵל עֲמוֹ הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוֹם מִמֶּנּוּ, חֲבֵה נִתְחַבְּמָה לוֹ וְגו' (6 ב' 6). עַל דֶּרֶךְ שְׁאֵנוּ אוֹמְרִים (מנחה של שבת) 'אַתָּה אֶחָד וְשִׁמְךָ אֶחָד וְמִי כְעִמְךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאַרְצוֹ, וַיִּוָּדְהֶנָּה אֶחָדוֹת

ר' ע"י, וַיִּוָּפֶ"ה בְּגִימַטְרִיָּא מִלֵּ"ה, וְהֵנָּה הָיָה נִגְדֵּי הַיִּסוּד דְּקִדְּשָׁה, כִּי הָיָה בַּחֲנִינָה ר'ע', וַיִּוָּבְחִינָה יִסּוּדֵי נִקְרָא 'טוֹב' יט. וְהֵנָּה מַחֲמַת שְׁבָנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה בַּבְּחִינָה יִסּוּד דְּקִדְּשָׁה, לְכַף 'עֲצוֹם מִמֶּנּוּ', הֵינּוּ מִבְּחִינָתוֹל.

בזכות המילה נבחרו ישראל ונשמרו

וְזֶה הֶרְמֵז בַּפְּסוּק (להלן כח כה) 'וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶינָה עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּיב עֲשֶׂרָה', סוֹפֵי תַבּוֹת מִלֵּ"ה, וְהֶרְמֵז כִּי עֶקֶר הַבְּחִינָה בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל' הוּא מַחֲמַת שְׁמִירַת הַיִּסּוּד. וְכֵן סוֹפֵי תַבּוֹת 'אֲנוּסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶ"ה נִלְחָם' (שס יד כה) הוּא מִלֵּ"ה, וְהֵנָּה הַפְּנוּנָה כִּי 'נִלְחָם לָהֶם בְּמִצְרַיִם' מַחֲמַת כִּי הֵמָּה שְׁמוּרִים בִּיסוּד, וְהֵמָּה נִגְדֵּי 'מִצְרַיִם' שֶׁהוּא עֲרוֹת הָאָרֶץ יא.

פרעה רצה להכשיל את ישראל בפגם היסוד

וְזֶה הַפְּנוּנָה וַיִּקָּם מֶלֶךְ חֲדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף (פסוק ט), וְתִרְגְּמוֹ 'דִּלָּא מְקַיִם

ביאורי החסידות

והיסוד גדולה מבחינתו של פרעה בצד הרע. לא. הש"ת 'נלחם להם' דהיינו עבור ישראל 'במצרים' משום שישיראל גדורים ושמורים במידת יסוד, כנגד מצרים ופגם היסוד. לב. 'לא ידע את יוסף' היינו שהתמנה למצרים מלך חדש שלא קיים את גזירתו של יוסף. לג. רצון פרעה היה שבני ישראל לא יקיימו את גזירת יוסף, דהיינו שלא ישמרו על מידת היסוד. לד. הש"ת 'גזרו ים סוף' וקרא לישראל את ים סוף, 'לגזרים', בזכות מה שהיו נימולים וגורו וכתרו את ערלת בשרם.

ציוני החסידות

בכלל. ובההיא שעתא דאתעטר בהו בר נש, ואתקדש בהו, אתעביד שלים, ואקרי אחד, דאחד לא אקרי אלא כד איהו שלים. ומאן דפגים, לא אקרי אחד. ועל דא קודשא בריך הוא אקרי אחד, בשלימו דכלא, בשלימו דאבהו, בשלימו דכנסת ישראל. בגין כך ישראל לתתא אקרין אחד. דכד בר נש אנח תפילין, ואתחפי בכסוייא דמצוה, כדן אתעטר בעטרין קדישין כגוונא דלעילא, ואקרי אחד. ובגיני כך, ליתי אחד וישתדל באחד. קודשא בריך הוא דאיהו אחד, ישתדל באחד. דהא לית מלכא משתדל, אלא במאי דאתחזי ליה. ובגין כך כתיב (ויז כג יג) 'והוא באחד ומי ישיבנו', לא שארי קודשא בריך הוא ולא אשתכח אלא 'באחד'. 'באחד', 'אחד' מבעי ליה, אלא במאן דאתתקן בקדושה עלאה למהוי חד, כדן הוא שריא 'באחד', ולא באתר אחרא [רבי אבא פתח, 'ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ'. בא ראה, בכל עמי העולם לא רצה הקדוש ברוך הוא בהם, פרט לישראל בלבדם, ועשה אותם עם יחיד בעולם, וקרא להם גוי אחד כשמו, ועיטר אותם בכמה עטרות וכמה מצוות להתעטר בהן. ועל כן תפלין של

ויז פ"ה בגימטריא מיל"ה. ראה בשער הפסוקים (פר' וישע): כי פ"ה ומילה שוים הם במספרם, וגם להיותה פה הגוף. ויז ובחינת יסוד נקרא 'טוב'. בגמרא (יומא לח): אין 'טוב' אלא צדיק, שנאמר (ישעיה ג) 'אמרו צדיק כי טוב'. ויז על פי המבואר במדרש. במדרש: 'אז' (להלן טו ב), א' אחד, ז' שבעה הרי שמונה, אמר משה, בזכות המילה שניתנה לשמונה נקרא הים, ונקלס ב'אז'. אמר רבי לוי 'לגזור ים סוף לגזרים', שכן בלשון ארמי קורין למהולין גזורים, בזכות המילה נקרא הים.

ויז דהנה אחדות בני ישראל וכו'. ראה בזהר (קדושים פא): רבי אבא פתח, 'ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ' (שמואל ב' יא ז), תא חזי, בכל עמין דעלמא, לא אתרעי בהו קודשא בריך הוא, בר בישראל בלחודייהו, ועביד לון עמא יחידאה בעלמא, וקרא לון גוי אחד כשמיא. ואעטר לון בכמה עטרין, וכמה פקודין, לאתעטרא בהו. ועל דא תפילין דרישא ותפילין דדרועא, לאתעטרא בהו בר נש כגוונא דלעילא. ולאשתכחא חד שלים

הָגַם שֶׁהָיוּ שְׁבַעִים נֶפֶשׁ, נִקְרְאוּ 'נֶפֶשׁ' לְשׁוֹן יָחִיד, מִפְּנֵי שֶׁהֵם עוֹבְדִים לֵאלֹהִי אֶחָד בְּרוּךְ הוּא יי.

בכל אחד מישראל יש שמות קדושים ועשר ספירות

וְהִנֵּה וְהִנֵּה שְׁמוֹת הָאֱלֹהִים חֶלֶק אֱלֹהִי מִמַּעַל יי, וְהִנֵּה יֵשׁ בְּכָל אֶחָד שְׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים,

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא מִחֲמַת כִּי וְיִחְאָדוּת הַבְּרָא בְּרוּךְ הוּא הוּא אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וּמִאֲחָדוּתוֹ בְּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר בָּהֶם, נִכְלָל אֶחָד בְּחִבְרוּתָא, וְהִמָּה נִקְרְאוּ עִם אֶחָד וְיִחְפְּרוּשׁ רִשְׁ"י (נִגְלָשִׁית מו כו) אֶצֶל עֲשׂוֹ שֶׁהָיוּ לוֹ שֵׁשׁ נֶפֶשׁוֹת קוֹרָא אוֹתָן 'נֶפֶשׁוֹת בֵּיתוֹ' (סו לו ו), מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ עוֹבְדִין לְאֱלֹהִים הַרְבֵּה, אֲבָל בְּיִשְׂרָאֵל

ביאורי החסידות

נקראים 'נפש' בלשון יחיד, ואילו זרעו של עשו היו ששה בלבד ונקראים 'נפשות' בלשון רבים. לז. ע"פ הכתוב (לוינ). (ג)

ציוני החסידות

מצד אמת ענינו בעצמה שכוללת באמתה כל השלימיות, שאי אפשר לענין ההוא מבלי כל השלימיות מצד עצמו.

וְיִחְפְּרוּשׁ רִשְׁ"י. זה לשונו: עשו שש נפשות היו לו והכתוב קורא אותן 'נפשות ביתו', לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו לו והכתוב קורא אותן 'נפש', לפי שהיו עובדים לאל אחד.

ומקורו במדרש (ויק"ר ד ו): בעשו כתיב ביה שש נפשות וכתוב בו נפשות הרבה, דכתיב (נִגְלָשִׁית לו ו) 'וַיִּקַּח עֲשׂוֹ אֶת נְשָׁיו וְאֶת בָּנָיו וְאֶת בְּנוֹתָיו וְאֶת כָּל נֶפֶשׁוֹת בֵּיתוֹ', וביעקב שבעים נפש וכתוב ביה נפש אחת, דכתיב (פסוק ס) 'וַיְהִי כָּל נֶפֶשׁ יִצְחָק יֶרֶךְ יַעֲקֹב' וגו'. אלא עשו שהוא עובד לאלהות הרבה, כתיב ביה 'נפשות' הרבה, אבל יעקב שהוא עובד לאלוה אחד כתיב בו 'נפש' אחת, 'וַיְהִי כָּל נֶפֶשׁ' וגו'.

וְיִחְפְּרוּשׁ הוּא חֶלֶק אֱלֹהִי מִמַּעַל. ראה בוהר (נִגְלָשִׁית מו): 'וַיְהִי הָאָדָם לִנְפֶשׁ חַיָּה' (נִגְלָשִׁית ז ו) דאיהו מפיו ממש אתקרי לשכינתא דאיהי נשמת חיים - שהוא מפיו ממש נקרא לשכינה שהיא נשמת חיים].

ובספר הפליאה: כל הנופח משלו הוא נופח, ע"כ. וכתב הרמב"ן (נִגְלָשִׁית ז ו): שהנשמה היא רוח ה' הגדול, מפיו דעת

ותבונה, כי הנופח באפי אחר, מנשמתו יתן בו, וזהו שנאמר (לוינ) 'וְנִשְׁמַת שְׂדֵי תְבִינִם', ע"כ. ובשער הגמול כתב: הכתוב מעיד עליה, שנאמר (נִגְלָשִׁית ז ו) 'וַיִּפַּח בָּאָפִי נִשְׁמַת חַיִּים', ואמר כי מנשמת אלוה נתנה ולא מהשתלשל הסיבות, ע"כ. ובשפע טל (הקדמה): שהנשמות של אומה ישראלית הם חלק אלוה ממעל, אשר על זה רמז הפסוק (דברים לז ט) 'כִּי חֶלֶק ה' עִמּוֹ', ורצה לומר חלק ממש, כחלק שנחלק מאיזה דבר הוא שוה ודומה בעינו לאותו דבר שנחלק ממנו, ואין הבדל והפרש בינו ובין אותו דבר, רק שאותו דבר הוא הכל והכלל שהוא יותר גדול מהחלק שנחלק ממנו, אבל בעצמותם הם דומים ושוים, כמו כן אין הבדל והפרש בין הנשמה ובינו יתעלה ויתברך שמו, רק שהוא יתעלה ויתברך הוא הכל הוא האור הכולל האור הגדול הבלתי סוף הבלתי תכלית, והנשמה היא חלק אור וניצוץ שנחלק מאור הגדול ברוך הוא וברוך שמו, ע"כ. ובתניא (פ"ג): נפש השנית בישראל היא חלק אלוה ממעל ממש, כמו שכתוב 'וַיִּפַּח בָּאָפִי נִשְׁמַת חַיִּים', ואתה נפחת בי וכמו שכתוב בוהר מאן דנפח מתוכיה נפח, פירוש מתוכיותו ומפנימיותו, שתוכיותו ופנימיותו החיות שבאדם מוציא בנפיתו בכת.

וְיִחְפְּרוּשׁ יֵשׁ בְּכָל אֶחָד שְׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים. ראה בוהר (לחמי מות עג): דאורייתא כולא שמא דקדושה בריך הוא,

לח. נשמות ישראל הן חלק אלוה ממעל, ועל כן כל ישראל מקושרים יחד, משום שנשמות כולם נחצבו מאותו מקור עליון. לו. אף שזרעו של יעקב היו שבעים, בכל זאת

ראש ותפלין של זרוע שיתעטר בהן בן אדם כמו שלמעלה, ולהמצא אחד שלם בכל. ובאותה שעה שמתעטר בהן אדם ומתקדש בהן, נעשה שלם ונקרא אחד, שלא נקרא אחד אלא כשהוא שלם. ומי שפגום, לא נקרא אחד. ועל כן הקדוש ברוך הוא נקרא אחד, בשלימות הכל, בשלימות האבות, בשלימות של נכסת ישראל. משום כך ישראל למטה נקראים אחד. שכאשר מניח אדם תפלין ומתכסה בכסוי של מצוה, אזי הוא מתעטר בעטירות קדושות כמו שלמעלה, ונקרא אחד. ומשום כך, יבא אחד וישתדל עם אחד. הקדוש ברוך הוא שהוא אחד ישתדל עם אחד, שהרי אין מלך משתדל אלא במה שראוי לו. ומשום כך כתוב 'וְהוּא בָּאֶחָד וּמִי יִשְׁכְּנוּ', אין הקדוש ברוך הוא שורה ולא נמצא אלא 'באחד', 'באחד', 'אחד' צריך להיות. אלא במי שמתתקן בקדושה עליונה להיות אחד, אז הוא שורה 'באחד', ולא במקום אחר].

וְיִחְפְּרוּשׁ הַבְּרָא. ראה ברמב"ם (יסודי סודי פ"א ה"ו): אלוה זה אחד הוא ואינו שנים ולא יתר על שנים, אלא

אחד, שאין כיחודו אחד מן האחדים הנמצאים בעולם, לא אחד כמין שהוא כולל אחדים הרבה, ולא אחד כגוף שהוא נחלק למחלקות ולקצוות, אלא יחוד שאין יחוד אחר כמותו בעולם, אילו היו אלוהות הרבה היו גופין וגויות, מפני שאין הנמנים השוין במציאותן נפרדין זה מזה אלא במאורעין שיארעו בגופות והגויות, ואילו היה היוצר גוף וגויה היה לו קץ ותכלית שאי אפשר להיות גוף שאין לו קץ, וכל שיש לגופו קץ ותכלית יש לכחו קץ וסוף, ואלהינו ברוך שמו הואיל וכחו אין לו קץ ואינו פוסק שהרי הגלגל סובב תמיד, אין כחו כח גוף, והואיל ואינו גוף לא יארעו לו מאורעות הגופות כדי שיהא נחלק ונפרד מאחר, לפיכך אי אפשר שיהיה אלא אחד.

ובדרך ה' לרמח"ל (ח"א פ"א) כתב: צריך שידע, שמציאותו ית' מציאות פשוט בלי הרכבה וריבוי כלל, וכל השלימיות כולם נמצאים בו בדרך פשוט. פירוש, כי הנה בנפש ימצאו כחות רבים שונים שכל אחד מהם גדרו בפני עצמו. דרך משל, הזכרון כח אחד, והרצון כח אחר, והדמיון כח אחר, ואין אחד מאלה כננס בגדר חבירו כלל. כי הנה גדר הזכרון גדר אחד וגדר הרצון גדר אחד, ואין הרצון כננס בגדר הזכרון ולא הזכרון בגדר הרצון, וכן כולם. אך האדון יתברך שמו איננו בעל כחות שונים, אף על פי שבאמת יש בו ענינים שבנו הם שונים, כי הרי הוא רוצה והוא חכם והוא יכול והוא שלם בכל שלימות. אמנם אמת מציאותו הוא ענין אחד שכולל באמתתו וגדרו כל מה שהוא שלימות. ונמצא שיש בו כל השלימיות לא כדבר נוסף על מהותו ואמתת ענינו, אלא

פְּרִשְׁת שְׁמוֹת

תכלית שיעבוד מצרים לקרב ישראל לתשובה

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (א ב 6). רָאשֵׁי תַבּוֹת וְשִׁי"ב. הֵינּוּ כִּי בִיאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם הֵיטָה שָׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיוּ זֹכִינ׳ לְתַשׁוּבָה מְעוּמָקָא דְלִבָּא^א, וְכִמְבָּאָר בְּזֹהַר הַקְדוּשׁ (שְׁלֹמֹה מו.) 'וּפְרָעָה הַקְרִיב' (לֶהֱטֵן יד י) דְקָרִיב לֹוֹן לְתַשׁוּבָה. הַבָּאִים מִצְרִימָה אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ, סוֹפֵי תַבּוֹת מְתַשׁוּבִים. וְהֵנָּה מְתַשׁוּבָה הָיוּ זֹכִינ׳ כִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עָלִין וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָפְקִין.

תשובת ישראל מכח יעקב אבינו

גַּם אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ סוֹפֵי תַבּוֹת תַשׁוּבִים, כִּי עָקֵר הַתַשׁוּבָה הִיא מִכַּחוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. וְזֶה הֶרְמֵז אֵת יַעֲקֹב, כִּי הַתַשׁוּבָה הִיא עִם יַעֲקֹב

רמז 'שלום שלום לרחוק ולקרב'

וְהֵנָּה זֶה הֶרְמֵז גַּם כֵּן בַּפְסוּק (ישעיה נז יט) 'שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרָחוֹק וּלְקָרוֹב', וְכִמְבָּאָר בַּמִּדְרָשׁ (נמדרש"ר ד ט ז) כִּי הַכֹּהֵנָה עַל כֵּעַל תַשׁוּבָה, שְׁמַתְחִלָּה הָיָה רָחוֹק וְנִתְקַרְבִּי. וְהֵנָּה הַסּוֹפֵי תַבּוֹת מִן 'שְׁלוֹם לְרָחוֹק וּלְקָרוֹב' הֵמָּה הַסּוֹפֵי תַבּוֹת מִן הָאֲבוֹת,

בִּיאורֵי הַחֲסִידוֹת

יִצְחָק וְאֵת יַעֲקֹב, וְכַרְשִׁי: 'אֵת אַבְרָהָם', עִם אַבְרָהָם, ע"כ. וְיִתְפַּרֵּשׁ הַכְּתוּב כַּאֲן 'אֵת יַעֲקֹב' כִּמוֹ 'עִם יַעֲקֹב', שְׁהִשִּׁית מִקְּבֵל אֵת תַשׁוּבַת יִשְׂרָאֵל עִם וּמִכּוּחוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. ה. שְׁקוּדִים נֹאמַר שֵׁם 'בְּרִיתִי יַעֲקֹב', וְרַק לֵאחֹר מִכֵּן נִזְכְּרוּ יִצְחָק וְאַבְרָהָם, אֵף שְׂרָאוֹי הִיָּה לֵאחֹר אֵת יַעֲקֹב שְׁהִיָּה בְּנֵם שֶׁל אַבְרָהָם וְיִצְחָק. ו. הַשִּׁי"ת אֹמֵר 'שְׁלוֹם' לְבַעַל תַשׁוּבָה שְׁהִיָּה בַתְּחִלָּה 'רָחוֹק' מִמֶּנּוּ מַחֲמַת חֲטָאוֹ, עַד שֶׁשָּׁב בַתַשׁוּבָה וּמַחֲמַתָּה נַעֲשֶׂה 'קָרוֹב' לַהִשִּׁי"ת.

צִיּוּנֵי הַחֲסִידוֹת

וּבַמִּדְרָשׁ (שְׁמו"ר כ א ב): מֵהוּ 'וּפְרָעָה הַקְרִיב', אֵלֶּא שְׁהַקְרִיב, אֵת יִשְׂרָאֵל לְתַשׁוּבָה שַׁעֲשׂו. א"ר בְּרִכְיָה, יֵפֶה הֵיטָה הַקְרִיבָה פְּרָעָה לְיִשְׂרָאֵל מִמֵּאָה צוּמוֹת וְתַפְלוֹת. לִמָּה, שְׁכִינ׳ שְׂרַדְפוּ אַחֲרֵיהֶם וְרָאוּ אוֹתָן, נִתְיָרָאוּ מֵאֵד וְתָלוּ עֵינֵיהֶם לְמִרוֹם וַעֲשׂוּ תַשׁוּבָה וְהִתְפַּלְלוּ.

וְכֵן וְהֵנָּה זְכִירַת יַעֲקֹב כְּתִיב בְּרָאשׁוֹנָה. רָאָה בְּרַשִׁי: זִכְרֹתִי אֵת בְּרִיתִי יַעֲקֹב, לִמָּה נִמְנָו אֲבוֹת אַחֲרֵינוּ, לֹוֹמֵר כְּדָאֵי הוּא יַעֲקֹב הַקָּטָן לִכְךָ, וְאִם אֵינוּ כְּדָאֵי הָרִי יִצְחָק עֲמוֹ, וְאִם אֵינוּ כְּדָאֵי, הָרִי אַבְרָהָם עֲמוֹ, שְׁהוּא כְּדָאֵי.

וְכֵן וּמִבְּאוּרָא בַּמִּדְרָשׁ. זֶה לְשׁוֹנוֹ: הַקְבִּי"ה הוּא מִקְרֵב אֵת הַרְחוֹקִים וְסִמֵּךְ לְרָחוֹקִים כְּקָרוֹבִים, וְלֹא עוֹד אֵלֶּא שְׁמַקְדִּים שְׁלוֹם לְרָחוֹקִים מִן הַקְרֹוֹבִים, שְׁנֹאמַר 'שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרָחוֹק וּלְקָרוֹב'.

וְרָאָה עוֹד בַּגְּמָרָא (נִמְנוֹת לז): אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַנְּבִיאִים כּוֹלֵן לֹא נִתְנַבְּאוּ אֵלֶּא לְבַעֲלֵי תַשׁוּבָה, אֲבָל צִדִּיקִים גְּמוּרִים עֵין

א. תַכְלִית שִׁיעִבּוּד וּגְלוּת מִצְרַיִם הִיטָה כְּדִי שִׁיִּשְׂרָאֵל יִשׁוּבֵי בַתַשׁוּבָה שְׁלִימָה מְעוּמָק לְבָם. ב. קוּדִים קְרִיעַת הַיָּם נֹאמַר 'וּפְרָעָה הַקְרִיב' וּבִיִּאָרוּ שֶׁהַכּוֹנֵה שְׁקִירָב אֵת לְבָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַהִשִּׁי"ת וְעוֹרֵרם לְשׁוּבָה בַתַשׁוּבָה. ג. עַל יְדֵי הַתַשׁוּבָה זָכוּ יִשְׂרָאֵל לִכְךָ שְׁבָאוּ לְמִצְרַיִם כְּשֶׁהֵם 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' וַיִּצְאוּ וּנְגָאֻלוּ מִשֶּׁם כְּשֶׁהֵם 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' וְלֹא נִטְמַעוּ בֵּין הַמִּצְרִיִּים. ד. 'אֵת' מִשְׁמַעוֹ 'עִם', כִּמוֹ שְׁנֹאמַר (לֶהֱטֵן ז ט) 'וְיִזְכּוּר אֱלֹהִים אֵת בְּרִיתוֹ אֵת אַבְרָהָם אֵת

וְכֵן מִבְּאוּרָא בְּזֹהַר הַקְדוּשׁ. בְּזֹהַר: 'וּפְרָעָה הַקְרִיב', רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, הֵא אֲתַמַּר דְּקָרִיב לֹוֹן לְתַשׁוּבָה. 'וּפְרָעָה הַקְרִיב' וְכו', כִּמָּה דְּאוּקִימָנָא, מִתַּל לִיוֵּנָה עִם הַנֶּץ וְכו', כִּךְ יִשְׂרָאֵל הוּוּ קְרִיבִין לִימָא, וְהוּוּ חֲמָאן לִימָא קְמִייהוּ, אוֹיֵל וְסַעֲרִי וּגְלָגְלוּהִי זְקִפִּין לְעִילָא, הוּוּ דְחִילִין. זְקִפוּ עֵינֵיהֶם וְחִמּוּ לְפְרָעָה וְלַמִּשְׁרִייתָהּ, וְאַבְנֵי גִירִין וּבְלִסְטְרָאִין, כְּדִין 'וְיִירָאוּ מֵאֵד'. מֵה עֲבָדוֹ, 'וְיִצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל'. מֵאֵן גְּרִים הָאֵי דְקָרִיבוּ יִשְׂרָאֵל לְגַבִּי אַבְחוֹן דְּלִעִילָא, פְּרָעָה. הֵדָא הוּא דְכְּתִיב 'וּפְרָעָה הַקְרִיב' וְהָא אֲתַמַּר [הָרִי נִתְבָּאָר שְׁקִירָב אוֹתָם לְתַשׁוּבָה. 'וּפְרָעָה הַקְרִיב' וְכו', כִּמוֹ שְׁפִרְשְׁנוּ, מִשַּׁל לִיוֵּנָה עִם הַנֶּץ וְכו', כִּךְ יִשְׂרָאֵל הִיוּ מִתְקָרְבִים לֵים, וְהִיוּ רוֹאִים אֵת הַיָּם לְפָנֵיהֶם הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר וּגְלִיּוֹ עוֹלִים לְמַעֲלָה, הִיוּ פּוֹחֲדִים. זְקִפוּ עֵינֵיהֶם וְרָאוּ אֵת פְּרָעָה וּמִרְכַּבּוֹתָיו, וְאַבְנִים, חֲצִיצִים וּבְלִיסְטְרָאוֹת, וְאֵז 'וְיִירָאוּ מֵאֵד'. מֵה עֲשׂוֹ, 'וְיִצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל'. מִי גִרָם אֵת זֶה שְׁקָרְבוּ יִשְׂרָאֵל לְאַבִּיהֶם שֶׁל מַעֲלָה, פְּרָעָה. זֶהוּ שְׁכְּתוּב 'וּפְרָעָה הַקְרִיב', וְהָרִי זֶה נִתְבָּאָר].

הֵינִי הָאֲבוֹת'. וְזֶה גַם כֵּן 'וּבְמַחְלוֹת עֶפְרָי', כִּי הִנֵּה כְּתִיב (ויקרא כו מו) 'אֲזַי יִפְנֶע לְבָבְכֶם הָעֵרֶל וְאֲזַי יִרְצוּ אֶת עֲוֹנֵם', נִמְצָא כִּי עַל יְדֵי הַכְּנָעָה זֹכָה אָדָם לְמַחְלוֹת עֲוֹנוֹת¹, וְזֶה 'בְּמַחְלוֹת', הֵינִי מַחְלוֹת עֲוֹנוֹת, זֶה עַל יְדֵי בְּחִינַת 'עֶפְרָי', הֵינִי הַכְּנָעָה². וְאָמַר הַפְּתוּב, כִּי הָאִיף אָדָם זֹכָה לְזֶה שֶׁיְהִיָּה לוֹ בְּחִינַת עֲנוּה, זֶה 'מִפְּנֵי פֶחַד ה'' וְגו', כִּי 'עֶקֶב עֲנוּה יֵרָאֵת ה'' (משלי כג ד)."

עיקר הכנעת היצר הרע בהכנעה וענוה

וְהַגִּיד, וְיִפְרָעָה הוּא נֶחֱשׁ הוּא הַיֵּצֶר הָרָע, וְהוּא הִיָּה רֹאשׁ וְיִוָּלְקֶלֶפֶת מִצָּרִים, וְיִוָּכִי 'פְּרָעָה' הוּא אוֹתִיּוֹת 'הָעֶרְף', וְהֶרְמָזוּ עַל קֶשֶׁה עֶרְף³. וְהִנֵּה כְּתִיב (תהלים קג יד) 'כִּי הוּא יָדַע יִצְרָנוּ זְכוּר כִּי עֶפְרָי

הֵינִי אֲבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב, וְהֶרְמָזוּ כִּי הַתְּשׁוּבָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא עַל יְדֵי זְכוּתָם וְכֻחָם.

רמז בכתוב על התעוררות התשובה מהאבות

וְזֶה הֶרְמָזוּ 'וּבָאוּ בְּמַעֲרוֹת צָרִים וּבְמַחְלוֹת עֶפְרָי מִפְּנֵי פֶחַד ה'' וּמִהֲדָר גָּאוֹנוֹ' (ישעיה נ יט), וְהִנֵּה הַפְּסוּק הוּא קֶשֶׁה הַהֲבֵנָה, דְּאֵנָּה מִפְּנֵי אֲבָרָה' (תהלים קלט ו) ¹, גַּם דִּהָא אָדָם צָרִיף לְקָרֵב עֲצָמוֹ אֶל הַיָּרָאָה וְלֹא לְבָרַח². רַק הַפְּתוּב מְגַלֵּה לָנוּ הַשְּׂבִיחַ מִן הָאֲבוֹת הַקְּדוּשִׁים, כִּי עַל יָדָם זֹכָה הָאָדָם לְהַתְּעוֹרֵר הַתְּשׁוּבָה. וְזֶה 'וּבָאוּ בְּמַעֲרוֹת צָרִים', 'בְּמַעֲרוֹת' לְשׁוֹן הַתְּעוֹרֵר, 'צָרִים' הֵמָּה הָאֲבוֹת, כְּמוֹ 'הִבִּיטוּ אֶל צוּר חֲצִבְתָּם' (ישעיה נא ב) ³. וְהִנֵּה 'בְּמַעֲרוֹת' בְּגִימָטְרִיא 'תְּשׁוּבָה' עִם הָאוֹתִיּוֹת, וְהֶרְמָזוּ כִּי הַתְּעוֹרֵר הַתְּשׁוּבָה הוּא עַל יְדֵי 'צָרִים',

ביאורי החסידות

אברהם הוא הצור אשר נחצבתם ממנו, ו'הביטו' בו לראות מה נעשה עמו. 'ואל שרה', רצה לומר שרה היא נקב הבור וגו', כי היא ילדה אתכם. י. ויתפרש הכתוב כי 'מערות' - התעוררות התשובה - היא מכוח האבות הנקראים 'צורים'. יא. 'ע'י ש'יכנע לבבם' ממילא יזכו לכך ש'ירצו את עוונם'. יב. 'האדם זוכה ל'מחילות' וכפרת עוונותיו, על ידי שמחשיב עצמו כ'עפר', בהכנעה וענוה. יג. 'ע'ל ידי 'יראת ה'' האדם זוכה שתהיה בו 'ענוה'. יד. 'פרעה' אותיות 'הערף' ומרמז לקשיות עורף של הרשעים החוטאים ואינם עושים את רצון השי"ת.

ציוני החסידות

וכמובא בשער הפסוקים (פר' שמות) שהקליפות נקראות 'מצרים', וכן בספר גירושין לרמ"ק (א"ח פד) כתב: שמצרים הם סוד הקליפות, ע"כ. ואיתא בזהר (ויל ק"ז): אין לך אומה מזוהמת בכל טומאה כמו המצרים, דכתיב בהו (יחזקאל כג כ) 'אשר בשר חמורים בשרם וגו', שהם חשודים וכו', והם באים מחם, שעשה מה שעשה לאביו, וקלל אותו ולכנען בנו, וכי לא היה להקדוש ברוך הוא מלאך או שליח לשגר לעשות נקמה במצרים, כמו שעשה באשור וכו', כל שכן המצרים שהם מזוהמים יותר מכל אומה, ואמר אני ולא מלאך, אלא אמר רבי יהודה וכו', אמר הקדוש ברוך הוא, אומה זו של מצרים מזוהמת ומטונפת, ואין ראוי לשגר מלאך ולא שרף, דבר קדוש בין רשעים ארורים מטונפים, אלא אני עושה מה שאין יכול לעשות מלאך ולא שרף ולא שליח, שאני אומר ממקום קדושת ייחא כן, ומיד נעשה, ע"כ. וראה בבאר מים חיים (פר' ק"ן): ידוע מצרים מקור מקום הטומאה, 'ערות הארץ', ופחותה מכל חוץ לארץ, ע"כ. ועוד שם (פר' אחי מות): מצרים הוא מקור כל הטומאות וקליפות החיצוניים, 'ערות הארץ'. וזו כי 'פרעה' הוא אותיות 'הערף'. בספר הליקוטים (פר' וישע): פרעה הוא סוד הבינה ממש, דאיתפרע מינה כל רזין וכל נהורין, שפרעה הוא עורף הבינה, ויוסף היה בגרון הבינה, במצר בפנים של בינה דנוקבא דועיר אנפין.

ז. במצודת דוד: 'אנה', איה המקום אשר אלך אליה להסתר מרוח כעסך ואנה אברח ממך, ע"כ. כלומר, ודאי שלא ניתן להסתתר מפני השי"ת, ומאז שנאמר שיתחבאו במחילות עפר מדינו של השי"ת. ח. תבלי"ת יראת ה' היא לקרב את האדם לבוראו, ולא להרחיקו ממנו. ט. ל'שון הכתוב: 'הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם, הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם' וגו'. ובמצודת דוד: 'אל צור', אל הסלע אשר נחצבתם ממנו. 'ואל מקבת', אל נקב הבור אשר יצאתם מנקרה. 'הביטו אל אברהם', בזה ירש המקרא שלפניו ורצה לומר

לא ראתה אלהים זולתך' (ישעיה מד ג). ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו, מקום שבעלי תשובה עומדין, צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר 'שלום שלום לרחוק ולקרוב', 'לרחוק' ברישא והדר 'לקרוב'. ורבי יוחנן אמר לך, מאי 'רחוק', שהיה 'רחוק' מדבר עבירה מעיקרא, ומאי 'קרוב', שהיה 'קרוב' לדבר עבירה ונתרחק ממנו השתא. וברש"י: 'רחוק', שהיה רחוק כל ימיו מן העבירה, דהיינו צדיק מעיקרו.

וראה עוד בספרי (נשא מנ): גדול השלום שניתן לעושי תשובה, שנאמר 'בורא נוב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב'. וזו פרעה הוא נחש הוא היצר הרע. ראה בשפתי כהן (שמות ד"ה עוד ועמה הנה נעקם): ולזה היה הגלות במצרים תחת יד פרעה שהוא מושרשו של קין, וכן 'פרעה מלך מצרים' גימטריא 'מזרעו של קין הוא', שהוא מושרש הנחש. וכן פרעה גימטריא נחש עם שלוש אותיות.

וראה עוד בנועם אלימלך (פר' וישע): כי פרעה אותיות הערף רמז לעולם הזה לעניני גשמיות, ע"כ. ועוד כתב (פרש"י נשלח): הנה פרעה הנקרא יצר הרע שהוא אותיות הערף שמקשה ערפו של אדם.

וזה ל'קליפת מצרים'. ארץ מצרים נקראת 'ערות הארץ' (נחלש"ת מז ט), כיון שהיא מקור כל הטומאות וקליפות החיצוניים,

וְהָיָה אַבְרָהָם הָיָה רֹאשׁ הַמֶּאֱמָנִים בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְיִזְכָּר בְּמִדְרָשׁ (שְׁמוֹת כג ט) 'תְּשׁוּרֵי מְרֹאשׁ אֲמָנָה' (שִׁישׁ טז ד ט), 'מְרֹאשׁ אֲמָנָה' זֶה אַבְרָהָם כִּי.

רמז 'שאל יעקב בעזרו'

וְהָיָה שִׁיבִי נֹטְרִיקוֹן 'שָׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ' (תהלים קמו ט), דְּהֵנָּה הַתְּשׁוּבָה הִיא עַל כִּי ה' יִתְבָּרַךְ הוּא 'בְּעֶזְרוֹ' מִחֲמַת זְכוּתוֹ שֶׁל 'יַעֲקֹב' כִּי.

בזכות יוסף נשמרו כל ישראל מעריות במצרים

או יאמר ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה. וא"ו מוסיף על ענין ראשון יי,

ביאורי החסידות

ויתבונן, 'להימן' ויגיע לידי אמונה, 'האזרח' שזכות אברהם אבינו ע"ה מסייע לו לשוב אל השי"ת. כא. אברהם היה 'ראש אמנה' כלומר 'ראש' וראשון בעולם ל'אמנה' - האמונה בהשי"ת. כב. שנתבאר לעיל שראשי תיבות 'שמות בני ישראל' הוא שי"ב. כג. השי"ת 'בעזרו' של בעל התשובה ומקבל את תשובתו בזכות 'יעקב' אבינו. כד. נאמר 'אלה' בוא"ו החיבור, להורות שהאמור כאן שייך וקשור לאמור קודם לכן בסוף פרשת ויחי.

ציוני החסידות

מצרים, מצ"ר ים, ושם היה מעכב הטפה, היורד לחוט השדרה, ויורד משם השפע לזעיר אנפין הנקרא ישראל, ופרעה עיכב השפע ההוא, והיינו משועבדים תחת ידו, בהיות כי אחיזתו בב' אותיות מ"י דאלה"ם, וזה בעורף.

ויו"כ כי 'העפר' הוא אותיות 'פרעה'. ראה רבינו בחיי (נלאשט מ"ט טו): ידוע כי פרעה ועמו רשעים, מאמינים הקדמות, כופרים בידיעה ובהשגחה ובחידוש, והיתה דעתם בכל המעשים הנעשים בשפלים שכולם מסורים למקרים ותחת ממשלת כוכבי לכת המנהיגים את העולם, ומתוך שהיה נמשך אחר הטבע והחומר ויסוד העפר כנרמז בשמו, הראו לו מן השמים שתי חלומות אלו מתוך שני היסודות הכבדים שהם המים והעפר, שבע פרות עולות מיסוד המים, ושבע שבלים צומחות מיסוד העפר.

ובש"ח (פר' שמות תורה אור ג): ופרעה נקרא נחש 'התנין הגדול' (יוסףל כט ג), ונחש עפר לחמו, וכן אותיות 'פרעה' 'העפר'.

ויו"ש נקרא 'אזרח'. בגמרא (כ"ג טו ב): אמר רב, 'איתן האזרח' זה הוא אברהם, כתיב הכא (תהלים פט ב) 'איתן האזרח', וכתיב התם (ישעיה מ"ג ג) 'מי העיר ממזרח צדק'.

ויו"כ כמבואר במדרש. זה לשונו: לא זכו ישראל לומר שירה על הים אלא בזכות אמנה, שנאמר (לסל ד ל"ג) 'ויאמן העם', וכתיב (ס"ד י"ג ל"ג) 'ויאמינו בה', א"ר יצחק, היו רואין כל

אותן נסים שנעשו להם ולא היה להם להאמין, אלא א"ר שמעון בר אבא, בשביל האמנה שהאמין אברהם להקב"ה, שנאמר (נלאשט טו ו) 'והאמין בה', ממנה זכו ישראל לומר שירה על הים, שנאמר (לסל טו ב) 'אז ישיר משה', הוי 'תשורי מראש אמנה'.

אנחנו, ויהנה זאת העצה להכניע את היצר הרע, אם האדם הוא אצלו בחינת 'עפר' יי, וזה הרמז ויו"כ 'העפר' הוא אותיות 'פרעה', כי להכניע את פרעה הינו הקשה ע"ף, זה מחמת בחינת עפר.

רמז לענייני תשובה בכתובים

וזה הרמז בתהלים פ"ח (ב) 'למנצח על מחלת לענות משפיל להימן האזרחי', 'לענות' הוא עונה ופשלות יי, ובזה זוכה 'על מחלת', הינו מחילת עונות. ויהנה התחזקות לתשובה הוא על ידי כי 'שפיל' בעיני השכל, ויהיה לו אמונה יי כי זכות אברהם אבינו ויו"ש נקרא 'אזרח' יי מסייע לו יי.

טו. האדם מכניע וכובש את יצרו אם מחשיב עצמו כ'עפר' בהכנעה וענוה. טז. 'לענות' מלשון עני שמשמעו עניו ושפל רוח. יז. כנרמז בחיבת 'משכיל'. יח. כנרמז בחיבת 'להימן'. יט. כנרמז בחיבת 'האזרח'. כ. ע"פ האדם להיות 'משכיל' ולהתבונן בכך שאברהם שנקרא 'אזרח' הוא המסייע לו לשוב בתשובה. ולפי"ז פירוש הפסוק, 'על מחלת' הרוצה לחזור בתשובה ושימחלו לו עוונותיו, 'לענות' יתנהג בענוה, 'משכיל' וישכיל

ובשער הפסוקים (פר' וישע): הנה הקליפות נאחזים בכל האחוריים דזעיר אנפין, האמנם יש בחינות פרטיים בקליפות, הנקראים ארץ מצרים, והיא בחי' הגרון שלהם, שהוא המצר היותר צר שבכל הגוף כנוכר. ומקום אחיזתם בקדושה, אינו בצד פנים של הגרון דקדושה, רק באחוריים הנקרא עורף. ולכן שם כל מלכי מצרים הוא פרעה, ואינו שם פרטי למלך אחד כנודע. והנה פרעה בגימטריא עורף עם הכולל. גם פרעה יש בו אותיות הערף, לרמז כי אחיזתו הוא בערף שבקדושה. ובע"ץ חיים (שער כו פ"ג): כבר ידעת כי ג' שרי מצרים והם שר המשקים ושר הטבחים ושר האופים הם בחינת אלקים שגברון, ופרעה מלכם הוא העורף, שמשם יניקתן.

ובשער הכוונות (דושי הפס"ב): ולהיות כי כל אותו הדור היו מבחי' הדעת, ונודע כי כשח"ו פוגמים למטה באיזו מדה וספירה עליונה, הנה הם גורמים הקליפות שיתאחזו ויקחו שפע מן המקור ההוא שנפגם. ולכן ירדו ישראל למצרים שהם סוד הקליפה היושבת באחוריים של דעת העליון, וכמ"ש אצלנו בענין מצרים שהוא מצר העליון שהוא הגרון ופרעה הוא העורף הקשה שבאחורי הדעת, והיו אותם הקליפות נאחזים ויונקים כל שפע הנמשך מן הדעת דזעיר אנפין, ולכן ישראל שבאותו הדור שהם מן הדעת, אלא שהיו בסוד הפגם שהיו בחינת הנצוצות קרי, לכן נשתעבדו לפרעה ולמצרים היונקים כל שפע הדעת, יען כי הם גרמו לכל זה. וכל ענין הגלות הזה של מצרים היה לצרף ולתקן בחינת נצוצות הקדושות ההם וכו'.

ובפרי עץ חיים (שער מג המלות פ"ו): דע, כי פרעה אחיזתו בעורף ולא בפנים, והיא באחור הגרון דאריך אנפין, ששם בכינה דאריך אנפין, הנקרא גרון, ושם סוד מקום צר, לכן נקרא

מִצְרִימָה הוא מִלָּה, וְהִפְנוּהָ כִּי הִיא לָהֶם שְׁמִירַת הַיְסוֹד, וְזֹאת הִיא מַחְמַת עֲצָמוֹת יוֹסֵף.

ישראל גברו על פרעה בזכות שמירת היסוד

וְכֵן הֶרְמָז בְּפָתוּב 'הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' (פסוק ט) סוֹפֵי תְּבוּת מִלָּה, וּמַחְמַת זֶה רַב וְעֲצוֹם מִמֶּנּוּ' (סז), וְיִדְהֶנָּה פָּרַעַה הוּא אוֹתִיּוֹת פָּ"ה

וְהִנֵּה לְמַעַלָּה כְּתִיב (נחלשית נ כו) 'וַיָּמָת יוֹסֵף וְגו' וַיֵּשֶׁם בָּאָרוֹן בְּמִצְרַיִם, וַיִּוְהֶנָּה מְבָאָר בְּזִהָר הַקְדוּשׁ (וימי רננ:), כִּי מַחְמַת שְׁעֲצָמוֹת יוֹסֵף הָיוּ בְּמִצְרַיִם, עַל יְדֵי זֶה הָיוּ יְכוּלִין לְחַיּוֹת בְּגִלּוֹתֶיהָ. וְהִפְנוּהָ, וַיֹּאכִי מַחְמַת זֶה הָיוּ יְכוּלִים לְהַיּוֹת שְׁמוֹרִים מְעֲרִיּוֹת הֵגֶם כִּי שֵׁם הִיא עֲרוֹת הָאָרֶץ. וַיִּוְהֶנָּה סוֹפֵי תְּבוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים

ביאורי החסידות

בטומאת מצרים. כו. אף שמצרים נקראת 'ערות הארץ' (נחלשית מנ ט) והיא שורש הטומאה והערוה, בכל זאת ישראל היו

כה. כיון שיוסף נשאר 'בארון במצרים' אחר פטירתו ולא קברוהו בארץ ישראל, בכך שמר על ישראל שלא יכשלו

צינוני החסידות

למצרים שהוא דבר והיפוכו אבי אבות הטומאה ערוות הארץ שטופי זימה, ושם ניסה הקב"ה אותו באשת פוטיפר ועמד בנסיון ולא פגם את אות ברית קודש, וזאת בלתי אפשרי היה באיזה משאר האחים כי אולי לא יעמדו בנסיונם, ודוקא יוסף הצדיק שהוא סוד צדיק שומר הברית הוא יכול לעמוד בנסיון זה בשמירת הברית, והוא המשיך דבר זה למצרים שהתחיל לתקן שם תיקון הברית מפגימת אדם הראשון. ומעשה אבות סימן לבנים שבעקבותיו דרכו אחר כך בני ישראל בארץ מצרים בגדירת הערוה שגדרו עצמם ועשו התיקון הזה בשלימות בתיקון שמירת הברית והעלו כל הניצוצים עד שעשאו כמצולה שאין בה דגים, וזולת יוסף שהמשיך זאת לא היה כח ביד בני ישראל למשוך ולתקן זאת, רק על ידי המשכת יוסף הצדיק היו יכולים אחר כך בני ישראל לתקן זאת עד שרשו, והיו יכולים לעלות ממצרים והיה הגאולה על ידי יוסף על ידי שהתחיל להמשיך דבר זה.

ויזו והנה סופי תיבות וכו'. ראה בבצל הטורים: 'ישראל הבאים', ראשי תיבות וסופי תיבות מילה. 'את יעקב איש', סופי תיבות שבת. לומר לך בשביל שבת (שמו"ה י טז) ומילה (לקט טז להלן ו י) ששמו במצרים נגאלו.

ויזו והנה פרעה הוא אותיות פ"ה ר"ע. ראה במגלה עמוקות (פר' נח): ו'פרעה' נקרא 'פה רע', ע"כ. ובמאור ושמש (ימזי פסמ): הנה איתא בכתבי האר"י ז"ל שאחיזת פרעה היה במיצר הגרון, ופרעה אותיות הערף שהיה לו אחיזה בעורף, והוא כי כל החיצונים מגמתן לבלבל את ישראל מעבודת השם כדי שתרד אליהם השפעת הקדושה הראויה לידר על הכנסת ישראל, ופרעה היתה מגמתו לעשוש הקול היוצא ממיצר הגרון לבא לבחינת דיבור, על ידי שיבלבלם בשקרים ודומיהן כדי שישתעבדו תחת הסטרא אחרא על ידי שלא ידברו הדיבור בקדושה. וזהו שאמרו בזוהר הקדוש שבמצרים היה הדיבור בגלות שלא יכלו לדבר הדיבור בדחילו ורחימו כראוי, ולזה נקרא פרעה אותיות 'פה רע' שכל מגמתו היה להביא דיבור פיהם אל הרע שהוא הסטרא אחרא. וזה שאמר משה 'כי כבד פה וכבד לשון אנכי' (להלן ד י), וְאִיךְ יִשְׁמַעֲנִי פִּרְעֹה' (סז ו יט) שהרי הגאולה העיקרית הוא להוציא הדיבור מהגלות שהוא עתה בהגלות, ואם כן איך ישמעני פרעה שאוכל לגאלם על ידי דיבורי אליו מאחר שהדיבור הוא בהגלות תחת ידו.

ויזו והנה מבואר בזוהר הקדוש. בזוהר: יוסף במיא אתרמי ארונא דיליה, אמר קודשא בריך הוא, אי יוסף אסתלק מהכא, גלותא לא אתקיים, אלא תהא קבורתיה באתר דלא יסתאב, ויסבלון בני ישראל גלותא נ-יוסף במים הונח הארון שלו, אמר הקדוש ברוך הוא, אם יוסף יסתלק מכאן, הגלות לא תתקיים, אלא תהיה קבורתו במקום שלא יטמא, ויסבלו בני ישראל את הגלות].

ויאז כי מחמת זה היו יכולים להיות שמורים מעריות. ראה במדרש (ויק"ר גז ט): יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה, ונגדרו ישראל בזכותו.

ובמאור ושמש (פר' ויגט): כי גדולים מעשי אלהינו בסבבו סיכובים לבני אדם בפרט לישראל עם קדושו והכל הוא לטובה אות מאתו יתברך שמו לבני ישראל, אך מחמת טחוט עיניהם מראות שכל הסובבים הוא לטובה כי נראה כדבר והיפוכו. וכשה' יתברך הוא מוציא מכח אל הפועל אז נראה בעליל שתמיד עיני ה' לנו וה' דורש אותנו לטובה. והנה זאת ידוע מספרים הקדושים שעיקר גלות מצרים היתה בשביל להעלות הניצוצים הקדושים שנפלו ונבלעו בארץ מצרים שהוא דבר והיפוכו במקום אבי אבות הטומאה שהמה שטופי זמה מאד כידוע, והיה על ידי שאדם הראשון פירש מאשתו ק"ל שנה ונבלע בארץ מצרים, ועיקר גלות מצרים היה להעלות אותם הניצוצות למקום שרשם לקדושה עילאה ולעשות אותה כמצולה שאין בה דגים היינו שלא להשאיר בה שום ניצוץ קדושה במקום הטומאה, וכן עשו ואז נגאלו. והתיקון הלז לא היה יכול להיות כל כך בשאר ארצות כמו בארץ מצרים כי היא קרויה ערות הארץ והמה שטופי זמה, לכן שם היה יכול להיות תשובת המשקל על ניצוצים הקדושים בזה שהיה גדורים מערוה. וזהו שאמרו חז"ל (ויק"ר גז ט) בזכות שלשה דברים נגאלו אבותינו ממצרים ואחד מהם הוא שלא שינו את לשונם, והיינו שהיו גדורים מערוה כי ברית הלשון מכונן לברית המעור והיינו תיקון אות ברית קודש, לכן הוכרחו דוקא לגלות מצרים לתקן את אות ברית קודש, והוא תשובת המשקל באותו מקום השטופי זימה שם יוכל להיות התיקון להעלות הניצוצות הקדושות שנפלו באותן ק"ל שנה. ולא היה דבר נקל הוא זה לתקן דבר זה עד שרשו, ולא היה באפשרי ביד בני ישראל להעלות כל כך הניצוצים הקדושים, לכן היה הקב"ה מסבב סיכובים בממירות יוסף דוקא שהוא סוד צדיק שומר הברית ודוקא

גִּזְרַת יוֹסֵף^ל. הֵינּוּ שֶׁהָרָצוֹן מִפְּרַעַה הָיָה שְׁלֹא יִקְיֻמוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גִּזְרַת יוֹסֵף^ל, וַיִּוָּעַל פִּי הַמִּבְאָר בַּמִּדְרָשׁ (תנ"י נשלח יט) 'לְגִזֹּר יָם סוּף לְגִזְרִים' (תהלים קלז ג), פְּרוּשׁ מַחֲמַת זֶה נִגְזֵר יָם סוּף מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מַחֲמַת שֶׁהָיָה נִגְזְרִים, שְׁמָלוֹ אֶת עֲצָמָן וְהָיָה נִשְׁמָרִין בִּיסוּד^ל. וְהָרָצוֹן מִפְּרַעַה הָיָה שְׁבָנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִקְיֻמוּ גִזְרַת יוֹסֵף, שְׁלֹא יִמּוּלוּ אֶת עֲצָמָם וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם שְׁמִירָה בִּיסוּד.

אחדות ישראל מחמת אחדות הש"ת שבהם

או יאמר ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה וגו', ויהי כל נפש יצאי ירד יעקב וגו', ויאמר אל עמו הנח עם בני ישראל רב ועצום ממנו, הבה נתחבמה לו וגו' (6 ו-6). על דרך ש'אנו אומרים (מנחה של שבת) 'אתה אחד ושםך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ', וי'הנה אחדות

ר'ע"י, וי'פ"ה בגימטריא מיל"ה, והנה היה נגד היסוד דקדושה, כי היה בחינת ר'ע, וי'ובחינת יסודי נקרא 'טוב' יט. והנה מחמת שבני ישראל היו בבחינת יסוד דקדושה, לכך 'עצום ממנו', הינו מבחינתו^ל.

בזכות המילה נבחרו ישראל ונשמרו

וזה הרמז בפסוק (להלן כח כא) 'והאבנים תהיין על שמת בני ישראל שתים עשרה', סופי תבות מיל"ה, והרמז כי עקר הבחירה ב'בני ישראל' הוא מחמת שמירת היסוד. וכן סופי תבות 'אנוסה מפני ישראל כי יהי'ה נלחם' (שס יד כה) הוא מיל"ה, והנה הפונה כי 'נלחם להם במצרים' מחמת כי ה'מה שמורים ביסוד, והמה נגד 'מצרים' שהוא ערות הארץ^{לא}.

פרעה רצה להכשיל את ישראל בפגם היסוד

וזה הפונה ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף (פסוק ט), ותרגומו 'דלא מקים

ביאורי החסידות

והיסוד גדולה מבחינתו של פרעה בצד הרע. לא הש"ת 'נלחם להם' דהיינו עבור ישראל 'במצרים' משום שישאל גזורים ושמורים במידת יסוד, כנגד מצרים ופגם היסוד. לב. 'לא ידע את יוסף' היינו שהתמנה למצרים מלך חדש שלא קיים את גזירתו של יוסף. לג. רצון פרעה היה שבני ישראל לא יקיימו את גזירת יוסף, דהיינו שלא ישמרו על מידת היסוד. לד. הש"ת 'גזור ים סוף' וקרא לישראל את ים סוף, 'לגזרים', בזכות מה שהיו נימולים וגזרו וכתרו את ערלת בשרם.

ציוני החסידות

בכלא. ובההיא שעתא דאתעטר בהו בר נש, ואתקדש בהו, אתעביד שלים, ואקרי אחד, דאחד לא אקרי אלא כד איהו שלים. ומאן דפגים, לא אקרי אחד. ועל דא קודשא בריך הוא אקרי אחד, בשלימו דכלא, בשלימו דאבהו, בשלימו דכנסת ישראל. בגין כך ישראל לתתא אקרון אחד. דכד בר נש אנח תפילין, ואתחפי בכסוייא דמצוה, כדן אתעטר בעטרין קדישין כגוונא דלעילא, ואקרי אחד. ובגיני כך, ליתי אחד וישתדל באחד. קודשא בריך הוא דאיהו אחד, ישתדל באחד. דהא לית מלכא משתדל, אלא במאי דאתחזי ליה. ובגין כך כתיב (ויז כג יג) 'והוא באחד ומי ישיבנו', לא שארי קודשא בריך הוא ולא אשתכח אלא 'באחד'. 'באחד', 'אחד' מבעי ליה, אלא במאן דאתתקן בקדושה עלאה למהוי חד, כדן הוא שריא 'באחד', ולא באתר אחרא]רבי אבא פתח, 'ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ'. בא ראה, בכל עמי העולם לא רצה הקדוש ברוך הוא בהם, פרט לישראל בלבדם, ועשה אותם עם יחיד בעולם, וקרא להם גוי אחד כשמו, ועיטר אותם בכמה עטרות וכמה מצוות להתעטר בהן. ועל כן תפלין של

ויז' פ"ה בגימטריא מיל"ה. ראה בשער הפסוקים (פר' וישע): כי פ"ה ומילה שוים הם במספרם, וגם להיותה פה הגוף. וי'ובחינת יסוד נקרא 'טוב'. בגמרא (יומא לח): אין 'טוב' אלא צדיק, שנאמר (ישעיה ג י) 'אמרו צדיק כי טוב'. וי'ז' על פי המבואר במדרש. במדרש: 'אז' (להלן טו ה), א' אחד, ז' שבעה הרי שמונה, אמר משה, בזכות המילה שניתנה לשמונה נקרא הים, ונקלס ב'אז'. אמר רבי לוי 'לגזור ים סוף לגזרים', שכן בלשון ארמי קורין למהולין גזורים, בזכות המילה נקרא הים.

ויז' דהנה אחדות בני ישראל וכו'. ראה בזהר (קדושים פא): רבי אבא פתח, 'ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ' (שמואל ב' ז ט), תא חזי, בכל עמין דעלמא, לא אתרעי בהו קודשא בריך הוא, בר בישראל בלחודייהו, ועביד לון עמא יחידאה בעלמא, וקרא לון גוי אחד כשמיא. ואעטר לון בכמה עטרין, וכמה פקודין, לאתעטרא בהו. ועל דא תפילין דרישא ותפילין דדרועא, לאתעטרא בהו בר נש כגוונא דלעילא. ולאשתכחא חד שלים

הַגֵּם שֶׁהָיוּ שְׁבָעִים נֶפֶשׁ, נִקְרְאוּ 'נֶפֶשׁ' לְשׁוֹן יָחִיד, מִפְּנֵי שֶׁהֵם עוֹבְדִים לֹאֵל אֶחָד בְּרוּךְ הוּא יי.

בכל אחד מישראל יש שמות קדושים ועשר ספירות

וְהִנֵּה וְהִנֵּה שְׁמוֹת הַחֲסִידוֹת הוּא חֶלֶק אֱלֹהִי מְמַעַלִי, וְהִנֵּה יֵשׁ בְּכָל אֶחָד שְׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים,

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא מִחֲמַת כִּי וַיִּאֲחָדוּת הַבְּרָא בְּרוּךְ הוּא הוּא בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וּמֵאֲחָדוּתוֹ בְּרוּךְ הוּא אֲשֶׁר בָּהֶם, נִכְלָל אֶחָד בְּחִבְרוּתִי, וְהִנֵּה נִקְרְאוּ עִם אֶחָד וַיִּכְפְּרוּשׁ רַשִׁי (נִגְלָשִׁית מו כו) אֶצֶל עֲשׂוֹ שֶׁהָיוּ לוֹ שֵׁשׁ נֶפֶשׁוֹת קוֹרָא אוֹתָן 'נֶפֶשׁוֹת בֵּיתוֹ' (סו לו ו), מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ עוֹבְדִין לְאֱלֹהוֹת הָרֶבֶה, אֲבָל בְּיִשְׂרָאֵל

ביאורי החסידות

נקראים 'נפש' בלשון יחיד, ואילו זרעו של עשו היו ששה בלבד ונקראים 'נפשות' בלשון רבים. לז. ע"פ הכתוב (ליונ) 3.

ציוני החסידות

מצד אמת ענינו בעצמה שכוללת באמתה כל השלימיות, שאי אפשר לענין ההוא מבלי כל השלימיות מצד עצמו.

וַיִּכְפְּרוּשׁ רַשִׁי. זה לשונו: עשו שש נפשות היו לו והכתוב קורא אותן 'נפשות ביתו', לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו לו והכתוב קורא אותן 'נפש', לפי שהיו עובדים לאל אחד.

ומקורו במדרש (ויק"ר ד ו): בעשו כתיב ביה שש נפשות וכתוב בו נפשות הרבה, דכתיב (נִגְלָשִׁית לו ו) וַיִּקַּח עֲשׂוֹ אֶת נְשָׁיו וְאֶת בָּנָיו וְאֶת בְּנוֹתָיו וְאֶת כָּל נֶפֶשׁוֹת בֵּיתוֹ, וְיַעֲקֹב שְׁבָעִים נֶפֶשׁ וְכָתִיב בֵּיה נֶפֶשׁ אֶחָד, דכתיב (פסוק ס) וַיְהִי כָּל נֶפֶשׁ יִצְחָק יֶרֶךְ יַעֲקֹב וְגו'. אלא עשו שהוא עובד לאלהות הרבה, כתיב ביה 'נפשות' הרבה, אבל יעקב שהוא עובד לאלוה אחד כתיב בו 'נפש' אחת, וַיְהִי כָּל נֶפֶשׁ וְגו'.

וְהִנֵּה שְׁמוֹת הַחֲסִידוֹת הוּא חֶלֶק אֱלֹהִי מְמַעַל. ראה בזה (נִגְלָשִׁית מו): וַיְהִי הָאָדָם לִנְפֶשׁ חַיָּה (נִגְלָשִׁית ז ו) דאיהו מפיו ממש אתקרי לשכינתא דאיהי נשמת חיים [שהוא מפיו ממש נקרא לשכינה שהיא נשמת חיים].

ובספר הפליאה: כל הנופח משלו הוא נופח, ע"כ. וכתב הרמב"ן (נִגְלָשִׁית ז ו): שהנשמה היא רוח ה' הגדול, מפיו דעת

ותבונה, כי הנופח באפי אחר, מנשמתו יתן בו, וזהו שנאמר (ליונ לז ט) וְנִשְׁמַת שְׂדֵי תְבִינִם, ע"כ. ובשער הגמול כתב: הכתוב מעיד עליה, שנאמר (נִגְלָשִׁית ז ו) וַיִּפֹּחַ בָּאָפִי נִשְׁמַת חַיִּים, ואמר כי מנשמת אלוה נתנה ולא מהשתלשל הסיבות, ע"כ. ובשפע טל (הקדמה): שהנשמות של אומה ישראלית הם חלק אלוה ממעל, אשר על זה רמז הפסוק (דברים לז ט) 'כי חלק ה' עמו', ורצה לומר חלק ממש, כחלק שנחלק מאיזה דבר הוא שוה ודומה בעינו לאותו דבר שנחלק ממנו, ואין הבדל והפרש בינו ובין אותו דבר, רק שאותו דבר הוא הכל והכלל שהוא יותר גדול מהחלק שנחלק ממנו, אבל בעצמותם הם דומים ושוים, כמו כן אין הבדל והפרש בין הנשמה ובינו יתעלה ויתברך שמו, רק שהוא יתעלה ויתברך הוא הכל הוא האור הכולל האור הגדול הבלתי סוף הבלתי תכליתי, והנשמה היא חלק אור וניצוץ שנחלק מאור הגדול ברוך הוא וברוך שמו, ע"כ. ובתניא (פ"ב): נפש השנית בישראל היא חלק אלוה ממעל ממש, כמו שכתוב וַיִּפֹּחַ בָּאָפִי נִשְׁמַת חַיִּים, ואתה נפחת בי וכמו שכתוב בזהר מאן דנפח מתוכיה נפח, פירוש מתוכיותו ומפנימיותו, שתוכיותו ופנימיותו החיות שבאדם מוציא בנפיתו בכת.

וְהִנֵּה יֵשׁ בְּכָל אֶחָד שְׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים. ראה בזה (למח) מות עג): דאורייתא כולא שמא דקדושה בריך הוא,

לח. נשמות ישראל הן חלק אלוה ממעל, ועל כן כל ישראל מקושרים יחד, משום שנשמות כולם נחצבו מאותו מקור עליון. לו. אף שזרעו של יעקב היו שבעים, בכל זאת

ראש ותפלגין של זרוע שיתעטר בהן בן אדם כמו שלמעלה, ולהמצא אחד שלם בכל. ובאותה שעה שמתעטר בהן אדם ומתקדש בהן, נעשה שלם ונקרא אחד, שלא נקרא אחד אלא כשהוא שלם. ומי שפגום, לא נקרא אחד. ועל כן הקדוש ברוך הוא נקרא אחד, בשלימות הכל, בשלימות האבות, בשלימות של נכסת ישראל. משום כך ישראל למטה נקראים אחד. שכאשר מניח אדם תפלגין ומתכסה בכסוי של מצוה, אזי הוא מתעטר בעטירות קדושות כמו שלמעלה, ונקרא אחד. ומשום כך, יבא אחד וישתדל עם אחד. הקדוש ברוך הוא שהוא אחד ישתדל עם אחד, שהרי אין מלך משתדל אלא כמה שראוי לו. ומשום כך כתוב 'והוא באחד ומי ישיבנו', אין הקדוש ברוך הוא שורה ולא נמצא אלא 'באחד', 'באחד', 'אחד' צריך להיות. אלא במי שמתתקן בקדושה עליונה להיות אחד, אז הוא שורה 'באחד', ולא במקום אחר].

וַיִּאֲחָדוּת הַבְּרָא. ראה ברמב"ם (יסודי סודי פ"א ה"ו): אלוה זה אחד הוא ואינו שנים ולא יתר על שנים, אלא

אחד, שאין כיחודו אחד מן האחדים הנמצאים בעולם, לא אחד כמין שהוא כולל אחדים הרבה, ולא אחד כגוף שהוא נחלק למחלקות ולקצוות, אלא יחוד שאין יחוד אחר כמותו בעולם, אילו היו אלוהות הרבה היו גופין וגויות, מפני שאין הנמנים השוין במציאותן נפרדין זה מזה אלא במאורעין שיארעו בגופות והגויות, ואילו היה היוצר גוף וגויה היה לו קץ ותכלית שאי אפשר להיות גוף שאין לו קץ, וכל שיש לגופו קץ ותכלית יש לכחו קץ וסוף, ואלהינו ברוך שמו הואיל וכחו אין לו קץ ואינו פוסק שהרי הגלגל סובב תמיד, אין כחו כח גוף, והואיל ואינו גוף לא יארעו לו מאורעות הגופות כדי שיהא נחלק ונפרד מאחר, לפיכך אי אפשר שיהיה אלא אחד.

ובדרך ה' לרמח"ל (ח"א פ"א) כתב: צריך שידע, שמציאותו ית' מציאות פשוט בלי הרכבה וריבוי כלל, וכל השלימיות כולם נמצאים בו בדרך פשוט. פירוש, כי הנה בנפש ימצאו כחות רבים שונים שכל אחד מהם גדרו בפני עצמו. דרך משל, הזכרון כח אחד, והרצון כח אחר, והדמיון כח אחר, ואין אחד מאלה כננס בגדר חבירו כלל. כי הנה גדר הזכרון גדר אחד וגדר הרצון גדר אחד, ואין הרצון כננס בגדר הזכרון ולא הזכרון בגדר הרצון, וכן כולם. אך האדון יתברך שמו איננו בעל כחות שונים, אף על פי שבאמת יש בו ענינים שבנו הם שונים, כי הרי הוא רוצה והוא חכם והוא יכול והוא שלם בכל שלימות. אמנם אמת מציאותו הוא ענין אחד שכולל באמתו וגדרו כל מה שהוא שלימות. ונמצא שיש בו כל השלימיות לא כדבר נוסף על מהותו ואמתת ענינו, אלא